

פרשת תולדות

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

פרשת השבוע - 'תולדות' מביאה לפנינו את סיפורם של התאומים יעקב ועשו. לידתם, תהליך התבגרותם והיחסים ביניהם.

התאומים

עשרים שנה חיכתה רבקה אמנו לפרי בטן, ולאחר שה' נעתר לתפילותיו הרבות של יצחק - הרתה. במשך ימי הריונה הרגישה בתופעה מוזרה: כעין מלחמה התחוללה ברחמה. מה שהפליא אותה ביותר היתה העובדה שכאשר עברה ליד פתח בית-המדרש הרגישה כאילו העובר רוצה לצאת, וגם כשעברה במקומות של עבודה-זרה הרגישה בתנועה דומה. איזה מן יצור הוא זה? חשבה. היא הלכה לשם בן נח אשר רוח הקודש שרתה עליו ושאלה אותו לפשר הדבר. "ויאמר ה' לה (על ידי שם) שני גויים (עמים) בבטן ושני לאומים (מלכויות) ממעיך יפרדו...". ואכן בתום ימי ההריון נולדו לה תאומים הראשון יצא כולו שעיר ואדמוני ומיד אחריה יצא השני כשהוא אוחז בידו את עקב רגלו של אחיו, ולכן קראו לו יעקב. "ויגדלו הנערים, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים". במשך שלוש עשרה שנים גדלו ביחד והסובבים אותם לא עמדו על ההבדלים בטבעם, אך בהגיעם לגיל שלוש עשרה פרש כל אחד מהם לדרכו.

מכירת הבכורה

יום אחד חזר עשו רצוף ועייף מן השדה, שם היה עסוק כל היום בציד חיות ועופות. בבית מצא את יעקב מבשל תבשיל של עדשים אדומות. "...הלעיטני נא מן האדום האדום הזה..." - ביקש עשו מיעקב. יעקב נענה לבקשתו אך בתנאי שימכור לו את הבכורה. עשו היה שקוע בתאוות העולם הזה ולכן - "ויבז עשו את הבכורה". הוא עורך לעצמו חישוב קר וקצר, ומשיב ליעקב: "הנה אנוכי הולך למות ולמה לי זה בכורה!". לאחר שעשו נשבע, לבקשת יעקב, כדי לתת תוקף לדבריו, נתן לו יעקב מן התבשיל.

יצחק בארץ פלשתים

"ויהי רעב בארץ" - מפאת הרעב נאלץ יצחק לנדוד עם משפחתו אל גרר שהיתה תחת ממשלתו של אבימלך מלך פלשתים, כשהוא מבורך על ידי הקב"ה.

ואכן, הברכה שרתה במעשי ידי ורכושו של יצחק הלך וגדל, שדותיו ובהמותיו נפוצו על פני מרחבים רבים. הדבר היה לצנינים בעיניהם של תושבי האזור - "ויקנאו אותו פלשתים". אבימלך החליט לגרשו מארצו; "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד" - כל הגדולה והעושר בא לך מאיתנו ועל חשבוננו. יצחק נוטל את מקל הנדודים ומגיע עד באר-שבע.

מאז יציאתו של יצחק חלה הדרדרות ברמת היבול של ארץ פלשתים ופריה. אז הבין אבימלך כי כל מה שהיה עד עתה היה בזכות יצחק ולכן הגיע אליו כדי לפייס אותו. השנים כרתו ברית שלום בניהם.

הברכות

בתחילת הפרשה כבר נאמר כי "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב". יצחק הגיע לגיל זקנה ועיניו כהו עד שלא יכול לראות בהן כלל.

פרשת תולדות

לפני מותו, ביקש יצחק לברך את בנו, עשו. הוא קורא אליו ומבקשו: "צא השדה וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי . . . בעבור תברכך נפשי בטרם אמות".

רבקה, השומעת את דברי יצחק, מצוה על יעקב, בנה האהוב, לגשת אל הדיר ולקחת משם שני גדיי עיזים על מנת שתכין מהם מטעמים ליצחק אותם יגיש לפניו יעקב כדי שיברכו אביו לפני מותו במקום את עשו.

בתחילה היסס יעקב, הן על אף שאביו כבר אינו רואה אך על ידי מישוש יוכל בקלות לגלות כי אין זה עשו, ואז, במקום ברכה עלול הוא לקללו על מעשיו. רבקה דבקה בעמדתה וכדי להסיר את חששותיו היא מלבישה אותו בבגדיו של עשו.

יעקב נכנס אל יצחק המופתע לנוכח המהירות בה חזר "עשו" מן השדה. למרות שבמישוש הכיר את בגדי עשו אמר יצחק: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו". לאחר שאכל מן המטעמים ברח יצחק את יעקב: "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ . . . יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים...".

רק יצא יעקב מחדרו של אביו ואחיו עשו בא מן השדה. כשנכנס אל יצחק עם המטעמים נוכח לדעת כי אחיו בא לפניו ולקח את ברכותיו. הוא התלונן בפני אביו על התנהגותו של יעקב וביקש שיברך אף אותו. אך יצחק סרב בטענו שיעקב לקח את כל הברכות. עשו הרבה בתחנונים: "הברכה אחת היא לך אבי, ברכני גם אני אבי...". יצחק נענה לו אך מסיים את ברכתו: "ועל חרבך תחיה ואת אחיך (יעקב) תעבוד...".

יעקב יוצא לגלות

עשו רותח מכעס והוא זומם להרוג את יעקב ולירש את אביו לאחר מותו. שוב קוראת רבקה ליעקב ומזהירה אותו מפני אחיו הרוצה לנקום בו. היא מורה ליעקב לצאת ולברוח אל בית הוריה בחרן עד יעבור זעם וישכך כעסו של עשו. מיצחק היא מבקשת שישלח את יעקב לבית הוריה כדי שימצא לעצמו זיווג מתאים היות ונפשה מואסת בבנות המקום שבסביבה.

יצחק מברך את יעקב לפני צאתו "וא-ל ש-ד-י יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים" ובהזדמנות זו הוא ממשיך את הברכות שניתנו לאברהם אביו, הכוללות את הבטחת הארץ: "ויתן לך (ה') את ברכת אברהם . . . לרשתך את ארץ מגוריו אשר נתן אלוקים לאברהם".

יצחק מברך את יעקב

כל העומד על טיב פסוקי המקרא תמה ומתפלא על מעשיו של יעקב, ועל ערמתה של רבקה אמנו כביכול לגנוב את ברכות יצחק.

ממבט מעמיק בפסוקים נוכל לראות, כי הקב"ה נתן לאברהם אבינו את ברכת הזרע, ובברית בין הבתרים את הבטחת הארץ. בפטירתו מוריש אברהם את זכויותיו לבנו יצחק ולא לישמעאל, כמו שכותבת התורה (כה' ה') "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק". ושם בפס' יא' ויברך אלקים את יצחק שהחיל עליו את ברכת אברהם.

בבואנו ללמוד את ברכות יצחק נמצא כי הם נחלקות לשלושה א. ליעקב כשהתחפש לעשיו. ב. לעשיו. ג. ליעקב לפני צאתו לארם בברחו מפני עשיו.

קודם שבא לברך יצחק את עשיו אומר הפסוק "ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי

פרשת תולדות

החתי ואת בשמת בת אילן החתי : ויתהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה" ולא במקרה. יצחק כידוע אוחז את עשיו לצדיק, אבל הפסוק מעיד כי נגרמה לו מורת רוח. זאת ועוד הוא עובר על הציווי המפורש של יצחק ואברהם אבינו שלא לקחת אשה מבנות הכנעני? אלא שיצחק ידע בדיוק את מעשי עשיו אבל החזיק בדעה כי לעשיו מגיעות הברכות הגשמיות, ברכות המזכות אותו בעולם הזה מושלם. ולכן גם הוא מבקש ממנו להכין לו מטעמים - הוי אומר דבר גשמי בשביל שיברכו. אבל רבקה החזיקה בדעה כי כדי שיזכה יעקב וזרעו בעוה"ב חייב הוא להתקיים אף בעוה"ז. ולכן היא שולחת אותו להתחפש לעשיו, ברגע שאומר יצחק "הקול קול יעקב והידים ידי עשיו" הוא יודע כי להתחפש בגוף אפשר, אבל להפוך את הקול זהו דבר קשה מאוד על אחת כמה וכמה לעשיו,,, לכן גם הוא מברך את יעקב בברכות הגשמיות "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש וכו' " בידיעה גמורה שאלו הברכות מיועדות ליעקב ולא לעשיו, הוא מבין את הרמז ששלחה לו רבקה אשתו כמו שיעקב יכול להתחפש כך עשיו מתחפש בפניו.

אח"כ כשמגיע עשיו הוא נותן לו את ה"ברכות" שבאמת מגיעות לו "ועל חרבך תחיה וכו' ".

לעומת זאת כשיעקב בורח מפני עשיו ומקיים את צווי אביו שלא ישא מבנות כנען והולך ללמוד בבית שם ועבר מוריש לו יצחק את הברכות בה"א הידיעה "ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם" ברכות שבו ימשיך הזרע היהודי, ושזרעו ינחל את הארץ.

מה בין יעקב לעשיו

לשאול "מה בין יעקב לעשיו", הרי זה כאילו שאלנו "מה בין אור לחושך", כך כתב האור החיים הקדוש, זצ"ל. אבל רשאים וחייבים אנו לשאול: מהו מקור השוני, כיצד זה ששני אחים תאומים יהיו שונים מן הקצה אל הקצה. אותו יחוס אבות, אותו חינוך- והבדל בין יום ללילה.

על כך, הביא הגאון רבי ששון מרדכי זצ"ל מבגדד משל וחידה:

שני אנשים נכנסו לכוך הסדנא של פחמי, צורף נחושת. אחד מהם, הושחרו פניו כשולי הקדירה. השני, נכנס בשלום ויצא בשלום, נזהר ויצא נקי. אחד מהם ימהר לרחוץ את פניו. מיהו?

נכון: בעל הפנים הנקיות ימהר להתרחץ. ומדוע? משום שהוא רואה את פני חבריו השחורות ומניח שגם פניו מלוכלכות... אבל חבריו, שרואה את פני רעהו נקיות, לא יעלה בדעתו להתנקות...

כך עשיו, ראה לנגד עיניו את יעקב אחיו, איש תם יושב אהלים, זך וישר, והיה בטוח שגם הוא כזה. כשמו כן הוא, "עשיו" ומושלם, והרשה לעצמו להתבטל ולהתהולל.

אבל יעקב אבינו, שראה לנגד עיניו את תוצאות הפקרות הנהגתו של עשיו, את ההדרדרות וההשחתה, נחרד וחשש שגם הוא כזה, ולא מש מתוך האוהל, להזדכך ולהתעלות מעלה מעלה, עד שהיה לבחיר שבאבות הקדושים, זכותם תגן עלינו לעד!

למה זה לי בכורה - כפירת עשיו

חז"ל אומרים שבאותו היום עבר חמש עבירות חמורות ומתוכן אחת שכפר בעיקר, ודורשים זאת חז"ל מן הפסוק למה זה לי בכורה, שרמז על הקב"ה שנאמר בו זה א-לי ואנוהו.

פרשת תולדות

ונשאלת השאלה, איך יתכן שעשיו, כבנו של יצחק אבינו, יכל לכפור במציאות הקב"ה? ועוד, א"כ למה רצה יצחק לתת לו ברכות? ועוד, שאם כן, מדוע כל כך רצה והאמין בברכותיו שבהם נאמר ויתן לך האלקים וכו'?

ולתרץ זאת יש להבין תחילה, איך יתכן שחז"ל לומדים שכפר בעיקר ממילת **זה** והרי אדרבא הלא מצינו בחז"ל שבכל מקום שנאמר **זה** דרשוהו בלשון נוכח, כמו שמצינו על הפסוק דלעיל "**זה** א-לי ואנוהו-בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע", וכן אמרו "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בג"ע, וכל אחד ואחד מראה באצבעו הנה אלוקינו **זה** קיוניו לו ויושיענו" כלומר מילת זה מראה על לשון נוכח ומוחשי. כמו כן נתקשו על הפסוק "**זה** משה האיש לא ידענו מה היה לו" שהרי לא היה מולם אלא בשמיים ומדוע אמרו **זה**, אלא ש"כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר". ועל הפסוקים "**וזה** מעשה המנורה" ו"**וזה** יתנו כל העובר" וגו' ביארו שהראהו הקב"ה מטבע ומנורה של אש.

ועפ"ז מייסד ר' אהרן קוטלר זצ"ל שעשיו אכן לא היה כופר בקיומו של הקב"ה, אלא כיון שלמרות שהכיר בקיומו בבחירות ובדרגת נוכח כמשתמע ממילת **זה** וכמתבקש מהיותו בן יצחק אבינו, לא כופף ושיעבד את תאוותיו ורצונותיו לקב"ה אלא נשאר עבד ליצר הרע - אין לך כפירה גדולה מזו. וכד' הגמ' שבת (קה.) "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר - איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע"

סוד המהפך הרוחני

פרשת תולדות מגלה לנו את סוד המהפך. איך לשנות דברים שנראים בלתי ניתנים לשינוי, איך להפוך את הטבעי לעל-טבעי. יצחק ורבקה, יעקב ועשו, דמויות הפועלות למען תיקונו של עולם, כוחות הפועלים בנפש שלנו, איך כל זה מתקשר דווקא לזמן שלנו.

פתיחה

אנו חיים בתקופה לא פשוטה ומלאה תהפוכות. רבים כבר התעוררו לתחושה הפנימית הדוחפת לשינוי, לתחושה שאנו זקוקים למהפך אמיתי, להפך את פני המציאות - מהמישור הכללי, המישור האישי, ועד לחלקים בנפש שמקשים ומכבידים על התקדמותנו בחיים. ההיסטוריה מלאה בזמנים של מהפכות, עמים שלמים עשו מהפכות, מהפכות צבאיות, מהפכות שלטוניות ומהפכות תרבותיות. אבל נראה שכל ההתפתחות הזאת רק הובילה אותנו כאנושות למקום תקוע יותר, סבך, שלמראית עין, נראה ללא מוצא.

המהפך שאנחנו מדברים עליו הוא מהפך רוחני, פנימי. מהפך שצריך להתחולל בתוך כל אחד מאתנו, על מנת שנצליח לצאת ממצבים תקועים בחיינו האישיים ועל מנת שביחד נצליח לקום על הרגליים ולעבור אל מציאות טובה יותר. מהפך בתודעה שיגלה סוף סוף את הטבע האמיתי שלנו ושל הבריאה שבה אנו חיים. פרשת 'תולדות' מגלה לנו את אומנות המהפך.

קורות הפרשה

הפרשה פותחת "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק, בֶּן-אֲבִרְהָם: אֲבִרְהָם, הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק". רש"י מפרש, "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק" - "יעקב ועשו האמורים בפרשה". מדובר בפרשה לא על יצחק עצמו, אלא על התולדות שלו, יעקב ועשו.

חז"ל אמרו שרבקה היתה עקרה וגם יצחק. מסופר שיצחק הלך להר המוריה, אל מקום העקדה והתפלל על רבקה ושניהם נרפאו. רבקה נפקדה ותאומים בבטנה, עשו ויעקב. היא סובלת הרבה מההריון הזה.

פרשת תולדות

המדרש מספר שכאשר היתה עוברת על בתי עבודה זרה היה עשו מפרסם לצאת ובשעה שהיתה עוברת ליד בתי המדרש של שם ועבר, יעקב היה רץ ומפרסם לצאת. רבקה לא ידעה מנוח לנפשה והלכה לשאול עצת חכם, את שם, בנו של נח. ברוח הקודש, הסביר לה שם שבבטנה תאומים, ולא סתם ילדים, אלא "שני גוים בבטן, ושני לאומים, ממעיך יפרדו", ואכן יוצאים עשו ויעקב ויעקב, כידוע, אוזב בעקב עשו. למעשה אמרו חז"ל שיצאו ממש משיליה אחת, שלא כדרך העולם. אותו מאבק שהיה בתוך בטן אימם ממשיך גם מחוצה לה ונמשך למעשה עד היום הזה.

כשגדלים הילדים, נפטר סבם אברהם. יעקב מכין נזיד עדשים ליצחק אביו כדי לנחמו. בדרך הוא פוגש את עשו ועשו מוכר לו את הבכורה בעבור נזיד העדשים. לאחר מכן הפרשה מספרת לנו את מקרה יצחק ואבימלך, מלך גרר. בהמשך הפרשה מסופר את כל סיפור הבארות שחפר יצחק ומאבקו באנשי אבימלך.

יצחק חוזר מארץ פלשתים ויושב בבאר שבע. הזמן הוא ערב פסח, יצחק כבר זקן ועיניו כהות. הוא מחליט שהגיעה השעה לברך את בכורו, ובכך מתחילה פרשיית גנבת הברכות. יצחק שולח את עשו להביא לו צייד מן השדה. רבקה שומעת מה קורה וקוראת ליעקב. היא רוקמת מזימה כיצד לגרום לכך שיצחק יברך את יעקב במקום עשו. יעקב נרעש ונפחד, חושש שיתפס ויזכה לקללה במקום ברכה. רבקה מרגיעה אותו ומבטיחה שהקללה על ראשה והברכה על ראשו. יעקב מביא לה שני גדיים והיא מכינה מעדנים ליצחק. היא מלבישה את יעקב בתחפושת ושולחת אותו אל יצחק. לאחר חילופי דברים יצחק כביכול משתכנע שאכן זהו עשו, ומברך אותו. מיד לאחר צאת יעקב, נכנס עשו. כשמסתבר שברכתו נגנבה הוא זועק זעקה מרה ומחליט לנקום ביעקב. שוב רבקה עושה מעשה ומזרזת את יעקב לצאת לחפש אישה, רחוק רחוק, בחרן, אצל אחיה לבן.

פרשה עמוסה תהפוכות ומאורעות כה גדולים שהם משפיעים על חיינו עד היום הזה, בחיצוניות וכמובן גם בפנימיות. שני דברים עומדים על הפרק. מהות תפילתו של יצחק. עומק רב יש בתפילה זו וננסה לראות כיצד היא קשורה לעבודה שלנו. שנית, סיפור גנבת הברכות. כביכול, סיפור לא כל כך מוסרי. אבל, מה מסתתר בפנימיות שלו? מי הן הדמויות הפועלות ומה יש לנו ללמוד מדרך ההתנהלות שלהן?

גנבת הברכות

השאלה הראשונה שמתבקשת מקריאת הפרשה, כיצד ניתן להעלות על הדעת שיעקב, בכיר האבות, ביחד עם רבקה אמו, עוסקים במרמה, גנבה והונאה? מבחינה מוסרית קשה מאוד להבין את כל המהלך. מדוע רבקה לא פונה ישירות אל יצחק ומסדרת את העניין? מה בעצם קורה פה?

כדי להבין, אנו חייבים לדחור מבעד המעטה של סיפור הפשט, אל רובד הפנימיות של המעשה. הזוהר הקדוש מגלה לנו בפרשה סודות עליונים בדבר גלגולי הנשמות ותיקונו של עולם. כתוב, "...שיעקב היה דומה לאדם (הראשון), ורבקה היתה דומה לחוה, ועשו היה בחינת הנחש, ששרו של עשו שהוא סמאל רוכב עליו..." (פרוש הסולם, מאמר הברכות, פרשת תולדות). הסיפור בין רבקה, יעקב ועשו, הוא בעצם המשך הסיפור של חטא עץ הדעת, הסיפור של אדם, חוה והנחש - אותן הדמויות, אותן הנשמות, הפעם בתלבושת אחרת, בתפאורה שונה. בהמשך כתוב, "משום זה הלך יעקב במרמה ועיקשות, והביא ברכות על יעקב שהוא כמו אדם הראשון, ונלקחו מהנחש, שהוא שפת שקר, שהרבה שקר אמר, והרבה דברי שקר עשה, כדי לפתות (לאכילת עץ הדעת), ולהביא קללות על העולם. משום זה בא יעקב במרמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם, ולקחת מן הנחש מה שמנע מן העולם, ומדה כנגד מדה היא... ומימיו של אדם הראשון, נועד יעקב לקחת מאותו הנחש כל אלו הברכות, ונשאר הנחש בקללות, ולא יצא מהם לעולם... בא יעקב, ולקח משלו את כל אלו הברכות. פירוש, כי הוא היה בחינת אדם הראשון, שהנחש מנע ממנו את הברכות, ועתה בא יעקב והחזירם כמקודם לכן, כמטרם החטא דעץ הדעת. ונמצא

פרשת תולדות

משלו לקח" (שם).

תובנה ראשונה

אנו רואים שהדברים בסיפור אינם כפי שהם נראים על פני השטח. גם בחיינו זה כך. פתחנו בדיבור על הצורך במהפך, ראשית המהפך הוא בתודעה. להבין שמעבר למעטה החיצוני קיימת מציאות פנימית שבאופן רגיל אנחנו לא תופסים אותה. הכל מחושב במחשבה עליונה למען תיקונו של עולם. האבות והאמהות שלנו, כל מה שעשו, עשו למען התיקון הכללי של עם ישראל. יחד עם זאת עדיין צריך להבין מה הצורך דוקא במרמה? אומר רבי יוחנן בן זכאי באותו מאמר בזהר, "...שכמה סודות התורה נמצאים בכל פעולה ופעולה שכתוב בתורה, ובכל מלה ומלה יש בה חכמה ותורת אמת, ועל כן כל מלות התורה, מלות קדושות הן, להראות מהן נפלאות כמו שאתה אומר, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (שם). על מנת להבין את הלימוד יותר לעומק, נכנס אל מהלך העניינים של 'גניבת הברכות' ונראה מה אומר על כך רש"י ואילו דברים מביא כ' הרב מרדכי שיינברגר שליט"א על כל זה.

רש"י

דרכו של רש"י לתת לנו רמזים מתומצתים מאוד על המציאות הפנימית של מהלך העניינים, ונתבונן לרגע בכמה מהפרושים שלו על המפגש בין יעקב ליצחק.

יעקב נכנס אל אביו בפחד ורעדה, מדובר כאן לא רק על פגיעה במצות כיבוד אב, אלא על יראה גדולה בפני דמותו העצומה של יצחק אבינו. המדרש אומר כי כאשר ביקש יצחק את יעקב שיגש אליו, רעד כל גופו, והיה לבו רפה כשעוה. "זימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד מימינו ואחד משמאלו, והיו אווזין במרפקיו שלא יפול" (תנחומא ישן).

יצחק שואל את יעקב, מי אתה בני? רש"י אומר על תשובתו של יעקב, "אֲנִי עֶשָׂו בְּכֶרֶךְ" - "אנכי המביא לך ועשו הוא בכורך". כבר בתשובתו הראשונה יעקב רומז לאביו שהדברים קצת לא ישרים. על שאלת אביו, כיצד מצא צייד כל כך מהר, משיב יעקב, "כִּי הִקְרָה ה' אֶלְקִיךָ לִפְנֵי". רש"י אומר, "אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו וזה אמר כי הקרה ה' אליך". בעצם סגנון דיבורו התמים, מסגיר יעקב את עצמו. יצחק ממשש את ידיו של יעקב ואומר, "אֲתָה זֶה בְּנִי עֶשָׂו". יעקב משיב, "וַיֹּאמֶר, אָנִי", רש"י אומר, "לא אמר אני עשו, אלא אני". יצחק מריח את יעקב ואומר, "רִיחַ רִיחַ בְּנִי, כְּרִיחַ שְׂדֵה, אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה'". רש"י אומר, "והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן". "כְּרִיחַ שְׂדֵה, אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה'". "שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים כן דרשו רז"ל".

בצאת יעקב, נכנס עשו, וכשהבין יצחק מה שקרה אמר, "...בָּא אֲחִיךָ בְּמַרְמָה; וַיִּקַּח, בְּרֶכְתְּךָ". רש"י מפרש, "בְּמַרְמָה" - בחכמה. עוד נרד לעומקו של פרוש זה.

מהפך בערמה

הרב שיינברגר שליט"א אומר, התוכן הפנימי של פרשת תולדות זה היפוך של דברים, ממהלך טבעי למהלך על טבעי. זהו הדבר שעובר כחוט המקשר בתוך כל הפרשה, החל מיצחק שהיה עקר ואשתו עקרה, וע"י תפילתם היה מהפך. מהפך עצום, מהפך שממנו יוצאים לא סתם ילדים, אלא לאומים גדולים. כך שכבר מתחילת הפרשה אנו רואים שדברים יהיו הפוכים, שלא כצפוי. הרי לא היו אמורים להיות כאן ילדים, עוד יותר ממה שהיה אצל אברהם, שם רק שרה היתה עקרה ואילו כאן, שניהם.

יצחק התפלל על שינוי, להפוך דברים שלא לפי המסלול, "לשנות את דעתו" של הקב"ה. המילה "ויעתר", אמרו חז"ל, כמו עתר, כלי זה שמהפך את התבואה, ככה יצחק הפך את הדבר. יש עשרה

פרשת תולדות

לשונות תפילה. כאן זה לשון עתירה, להפוך את הדברים. אנו רואים שתחילת הפרשה בהיפוכם של דברים וכך לאורך כל הפרשה יש הפיכה של דברים.

סיפור אבימלך

גם בסיפור עם אבימלך יש מהפך, "וַיְהִי כֵעָב, בְּאֶרֶץ, מְלֶכֶד הַרְעֵב הָרָאשׁוֹן, אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אֲבִרְהָם; וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים, גִּרְכָּה. וַיֵּכֶּה אֵלָיו ה', וַיֹּאמֶר אֶל-תֶּרֶד מִצְרִימָה...". המדרש אומר "חברו עליו פלישתים והיו מתגרים בו על עסקי אשתו, ושואלין אותו: מה היא שלך? תפס אומנות אבותיו, והיה אומר להם: אחותי היא." (מדרש הגדול). איזה אומנות תפס? אומנות המהפך. הציג אותה כאחותו, היפך את המציאות, וזכה לתוצאות טובות ממה שהיה ניתן לחזות. בסיפור גניבת הברכות, יעקב לומד מאימו רבקה את האומנות של איך להפוך את הדברים.

תפילה שבוקעת רקיעים

ראשית, אומנות המהפך מגלה לנו את הכח הטמון בכל אחד מאתנו. רש"י אומר על תפילתו של יצחק, שלשון עתירה זה הפצרה וריבוי תפילה. אומר ה"נתיבות שלום", "כיון שיהודי הוא חלק אלוך ממעל, יש בכוחו תקיפות עילאיות, להפציר ולהתעצם בתפילה עדי יחוס עליו השם, ואפילו מחיצה של ברזל מפסקת בפניו ואין שום דרך ועצה להבקיעה, ע"י שמתאזר באמונה ובטחון "כִּי חֵלֶק ה', עִמּוֹ" (דברים ל"ב ט'), הריהו מסוגל לחתור מחתרת מעבר לכל המחיצות".

כאמור, שמצד הטבע לא היה סיכוי שיצחק ורבקה יעמידו תולדות, לכן היו צריכים לתפילה חזקה מאוד. היה צריך לשנות כאן את הטבע ממש. מוסיף ה"נתיבות שלום", "שבזה פתח יצחק פתח לכל יהודי, שאם יהודי מתאמץ וחותר, פותח לו הקב"ה כנגדו את כל השערים והפתחים". עוד ניגע בהמשך בענין שינוי המהלך הטבעי.

חכמה וערמה

מעבר לכח התפילה שמגלה יצחק, איך תכל'ס עושים את המהפך? הזכרנו דבריו של רש"י על "...בָּא אַחִיךָ בְּמִרְמָה; וַיִּשָּׁח, בְּרִכְתֶּךָ", "במרמה - בחכמה". כדי לחולל מהפך צריך מרמה ורש"י אומר לנו מרמה פרושה חכמה. כתוב במשלי, "אֲנִי-חֲכָמָה, שְׂכַנְתִּי עִרְמָה" (משלי ח' י"ב). הפסוק שמדבר על ערמה פותח במילה אני. כשיצחק שואל את יעקב אם הוא בנו הבכור עשו, יעקב עונה רק 'אני'. יעקב מרמז ליצחק, תדע לך שאני רמאי, וזה תמוה, הלא יעקב הוא מידת האמת. אלא שהמילה 'אני' זה גם חכמה וגם ערמה.

הרב שיינברגר שליט"א מסביר, כתוב שמי שלומד תורה נכנס ערמומיות בליבו. חכם צריך ערמה. מסופר על אנשי הסנהדרין שהיו צריכים לדעת את כל החוכמות ואת כל השפות, כדי שידעו מה ובאיזה אופן לענות לכל אחד בעולם, כדי שיהיו מתוחכמים, שידעו גם ערמה. אדם גם צריך את כל הערמה שבעולם כדי לדעת כיצד להערים על היצר. במילה 'אני' יעקב מגלה ליצחק את כל האמת. אני חכם ובאתי בערמה, כדי לקחת את הברכות מעשו. זה נקרא להפוך דברים במרמה, בחכמה.

דרך השם

הרב שיינברגר שליט"א מלמד אותנו כלל חשוב על הדרך בה מנהיג הבורא את העולם ומה יש לנו ללמוד מכך. הרב מסביר שבעצם כל הבריאה היא בערמה. הרי הקב"ה ממלא כל עלמין, סובב כל עלמין, מלוא כל הארץ כבודו, אין מקום פנוי ממנו, והקב"ה "מרמה" את כל העולם. כל העולם חושב שהכל זה הפקר, שכל אחד יכול לעשות מה שהוא רוצה, שמי שמצליח זה מי שיודע לעבוד על אנשים, מי שיודע להתחכם, בעל כשרון, שיודע איך לדבר, שיש לו יחסי ציבור, הוא מצליח. הקב"ה נותן לרשעים לחשוב ככה, להאמין ככה, ואז אם הבן אדם נכשל, הוא אומר, אם אני הייתי עושה כך וכך אז הדברים היו נראים אחרת.

פרשת תולדות

כל אחד חושב שהוא שולט ומסדר את הכל בחייו, ואז הוא גם חושב ומאשים את עצמו שהוא לא הצליח. הקב"ה "מרמה" אותנו. הוא נותן לנו לחשוב שאנחנו יכולים להסתדר בלעדיו, ושאדם יכול לעבור עבירה ח"ו והקב"ה לא מגיב. הרי כשאחד לוקח גפרור בשבת ומדליק אותו, מי נותן לו כח לעשות את זה? זה הקב"ה, כל הכח בא מהשמים. אם הקב"ה לא היה רוצה שיעשה כן, היה משתק אותו במקום. אם היינו רואים את המציאות האמיתית היינו מתחבאים מרב בושה.

לנהוג בעורמה

ממשיך הרב שיינברגר שליט"א, כך הקב"ה מנהיג את עולמו בערמה, וצריך לדעת איך ללכת עם הערמה בעולם. זה נקרא ללכת בדרכי השם, להידבק במידותיו, "מה הוא רחום אף אתה רחום" (מסכת שבת), צריך ללכת בדרכיו. כיוון שהקב"ה פועל בערמה גם אנחנו צריכים ללמוד איך לעשות כן. זאת אומרת שהרי יש סדר בעולם, יש סדר, בדרך הטבע, אבל צריך לדעת איך ללכת לא במסלול הרגיל, לשנות את המסלול הטבעי בעולם וזה רצון השם.

זהו אחד התנאים שהקב"ה התנה בששת ימי בראשית, שכל דבר יש לו מסלול מסוים ובאחד הימים זה יכול להשתנות. כמו שכתוב בקריעת ים סוף, "וַיֵּשֶׁב הָיִים לְפָנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאִיְתָנוּ" (שמות י"ד כ"ז), אמרו חז"ל "לתנאו הראשון", הקב"ה התנה תנאי עם הים בששת ימי בראשית שברגע שעם ישראל יחצו את הים, הוא יהפוך את תנאו הטבעי ויהפוך ליבשה.

ככלל, הצדיק יכול לגזור ולהפך את הדברים, להפך את התנאים הטבעיים. סדרו של עולם בא מאברהם, "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַנְּשִׁימוֹת וְהָאָרֶץ, בְּהַבְרָאָם" (בראשית ב' ד'), אמרו חז"ל, "אל תקרא בהבראם אלא באברהם". מי שמתחיל את השינויים זה יצחק, הוא המהפך, לכן יצחק זה העניין של הצחוק. זאת ערמה, אבל ערמה שלא זזה מהאמת, זאת האמת האמיתית. היא מגלה את הפן הנסתר כלפי חוץ. ודאי נגזר על רבקה שתהיה עקרה, אבל יצחק ע"י התפילה, העטירה, הוא הופך את הדברים שאין עניין של עקרות. הצדיקים הופכים את הדברים שייצאו ממסלולם הקבוע ותתגלה האמת הפנימית שבכל דבר בבריאה. כאן האמת הפנימית היא, שמרבקה יוצא יעקב אבינו, וממנו יוצא עם ישראל כולו, תכלית הבריאה.

קליפה קודמת לפרי

בדרך הטבע, עשו הוא הבכור וצריך לזכות בברכות, אבל באמת הפנימית יעקב הוא הבכור והוא צריך לזכות בברכות. אחרי שהבנו קצת מי הן הדמויות הפועלות במערכה של גניבת הברכות ושמעשיו של יעקב באו על מנת להפך את המציאות הטבעית, ממש כשם שתפילתו של יצחק חוללה את אותה פעולה, עכשיו ננסה לראות מדוע הדברים פועלים כך וכמובן, מהו הלימוד שיש לנו לקחת אל חיינו.

כאמור, בתחילת הפרשה יצחק מתפלל לתולדות, "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵאמֹר לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ, כִּי עָקְרָה הִוא", והשם שומע לו, "וַיַּעֲתֶר לוֹ ה', וַתֵּהָרֶה רִבְקָה אִשְׁתּוֹ". רש"י מפרש את "וַיַּעֲתֶר לוֹ", "לו ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה". בכל זאת, ברור שרבקה היתה צדיקה גדולה, על אף שאביה ואחיה היו רשעים, אם כן למה התורה מדגישה שתפילתו של יצחק נענתה?

הענין הוא שהבורא הטביע סדר בכל הבריאה, בלשון הקבלה זה נקרא, 'קליפה קדמה לפרי', 'חשוכא והדר נהורא', קודם חושך ואח"כ אור. כמו שכתוב במעשה בראשית, "וַיְהִי-עֶרְבַּ וַיְהִי-בֹקֶר" (בראשית א'). ככה גם בסדר הדורות הראשונים, לפני שהאיר אורו של אברהם אבינו, היו עשרים דורות של רשעים שרק החריבו והחשיכו את העולם. ככה זה גם בחיים של כל אדם, יצר הרע מתדבק בנו מרגע צאתנו אל אור העולם ורק כאשר אנו מגיעים לגיל שלוש עשרה אנחנו מקבלים יצר טוב. הרע מקדים את הטוב, קליפה קודמת לפרי.

פרשת תולדות

זהו סדר הדברים והדבר כאמור, מוטבע בטבע כל הבריאה. כל צמיחה, תחילתה בריקבון הזרע שנזרע ורק אחרי ההעדר הזה מתחילה הצמיחה. מובן שכך גם בעבודה שלנו. כאשר אדם רוצה לזכות בניצוץ של אור, הוא צריך קודם לעבור במקום חשוך. כמו שכתבנו בפרשת 'וירא', שקודם שמעלים אדם מדרגה, מסלקין ממנו את המוחין והוא שרוי בחושך, קודם חושך ורק אח"כ אור.

למה זה ככה?

אמרו חז"ל שהבורא הוא טוב ומדרך הטוב להיטיב וזאת היא סיבת הבריאה כולה, כדי לתת עונג לנבראים. ה"בעיה" היא שלכל מתנת חינוך שאדם מקבל מתלווה תחושת בושה, מה שקרוי "לחם בדיון", "נהמא דכיסופא". זאת אומרת, שאדם צריך לעבוד ולהרוויח במעשיו את מה שהוא מקבל, את כל הטוב שהבורא רוצה לתת לו. לכן התכלית היא שרק ע"י שמתגברים על החשכות בעבודה, זוכים באור. רק ע"י יגיעה אמיתית דוקא בזמנים הלא קלים, אפשר לקבל את הטוב בצורה מתוקנת, צריך לטפל בקליפה קודם ורק אז מתאפשרת אכילה מתוקנת של הפרי.

אותו העיקרון פעל גם אצל האבות, הקליפה קדמה לפרי. אברהם הוליד את ישמעאל לפני יצחק, ויצחק הוליד את עשו לפני יעקב. אלא שאברהם הביא את ישמעאל עם הגר השפחה ורק אז הביא את יצחק עם שרה אשתו, ואילו יצחק בהיותו 'עולה תמימה', לא רצה לקחת אישה לא הגונה. הוא רצה שכל בניו יהיו מרבקה הצדיקה. רבקה לעומתו, הכירה את טבע הדברים ולא רצתה שעשו יצא ממנה. היא רצתה שהדברים יהיו כמו שהיה עם אברהם ושרה. לכן, למרות ששניהם התפללו וביקשו דבר אחד, כל אחד מהם ביקש שהדבר יתקיים בדרך שונה והשם נענה ליצחק ולא לרבקה.

גילוי ההנהגה שמעל הטבע

עולה השאלה מדוע מלכתחילה היו האמהות עקרות ולא יכלו להוליד רק למעלה מהטבע? על זה עונה ה"נתיבות שלום", "כי הקב"ה ברא את כל המציאות של עם ישראל למעלה מן הטבע. אברהם הוליד את יצחק למעלה מן הטבע ויצחק הוליד את יעקב למעלה מן הטבע, שכל ההתהוות של עם ישראל היא למעלה מן הטבע, להודיע שכל ההנהגה של הקב"ה עם ישראל היא הנהגה על טבעית". כך שגם כשאנחנו נתקלים במצבים בחיים בהם נראה שמצד הטבע אין סיכוי לשינוי ואין סיכוי לישועה, חשוב שנזכור שיש בנו הפוטנציאל והיכולת להתחבר אל מקום שהוא מעל לטבע. זהו הפתח שפתחו עבורנו האבות הקדושים כולם.

העבודה

לכל אחד מאתנו יש חובת העבודה של היפוך הסדר הטבעי. בסדר הטבעי, כל אחד משועבד לרצון לקבל, לתאוות הפרטיות, לדרך הטבעית שבה הוא נברא. תורת הקבלה מלמדת אותנו שחובת העבודה היא להפך את הרצון לקבל שיהיה רצון לקבל על מנת להשפיע. תכלית הבן אדם היא להפוך ממקבל למשפיע, מאגואיסט מושלם לאלטרואיסט.

הדרך של כל אחד רצופת ניסיונות כדי שנתגבר על המסלול הטבעי ונעורר את הטבע העליון, הפנימי, של נשמת היהודי. כיצד להתגבר על היצר הרע (רצון עצמי) ולהוציא לאור את היצר הטוב, את הצדיק שקיים בכל אחד מאתנו. נראה כי דוקא פרשה זו נותנת לנו דרך, כח וחיזוק, לפעול, לשנות, ולהפך את כל מה שזקוק להיפוך בחיים שלנו ושל כל עם ישראל.

אנו בתחילתו של חודש כסלו, שהוא החודש החשוך בשנה, חורף, הלילות ארוכים והימים קצרים, דוקא עכשיו באה התורה ומזכירה לנו את היכולת להפך דברים. כפי שעשו המכבים, ברגע החשוך ביותר, גילו את האור הגדול והניסי, הדליקו את אור החנוכה. זה נקרא, 'יתרון האור מהחושך', שיש יתרון לאור דוקא

פרשת תולדות

בגילוי שלו מתוך החושך.

השעור מוקדש לרפואת יוסף בן יונה, יעל בת רבקה, תמר בת שחר, יעקב יוסף בן חיים וינה בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת הרב אברהם בן יהודה צבי זצ"ל, חנה שני בת שרה סרח ז"ל, גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

נעשה ולא רק נשמע

"אדוני, פתח את השער," פקד סוכן האף.בי.איי על החוואי הזקן בדרום טקסס. כשנפתח השער הודיע הסוכן לחוואי שברשותו צו חיפוש המאפשר לו לתור כרצונו בכל חלקי החווה.

עבר הסוכן מחדר לחדר בבית הגדול, חיפש דבר-מה עלום והחוואי כל העת לצידו מנסה להבין מה הוא מחפש. לבסוף עבר הסוכן לחצר הבית הגדולה ולאחריה גם לשטח החווה כשהוא סורק מטר אחרי מטר.

כשהגיע הסוכן לגדר עצים גבוהה התוחמת שטח רחב-ידיים, ביקש מהחוואי לפתוח את השער. החוואי התנצל בנימוס "לא כדאי שאדוני ייכנס לשם." הסוכן האדים מכעס, שלף מכיסו את התג המזהה שלו וצרח על הזקן: "אתה תפתח כל מקום שאגיד לך ותעשה כל מה שאורה לך. האם אני ברור?"

החוואי הרכין ראשו בכניעה ופתח את השער. הסוכן השתחל פנימה וסגר אחריו את השער, בעוד החוואי נד בראשו ברחמים לכיוון בו נעלם הסוכן מעיניו.

לאחר מספר שניות נשמעה צרחה עזה מעבר לגדר... שור זועם אדיר מימדים, שהיווה סכנת חיים לכל מי שנכנס לתחומו, ניסה לתפוס עמדה טובה לתחיבת קרניו בגופו של הסוכן האומלל.

הזקן, שליבו הרחום לא מלאו להפקיר את הסוכן למוות, מילא את ריאותיו אוויר וצעק: "התג שלך, תראה לו את התג שלך..."

השוני הגדול בין עשו ליעקב ניכר רק כשהתבגרו שניהם, "ויגדלו הנערים-" ופתאום שמו לב "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים." המעבר החד הזה מספסל הלימודים לשיטוט חסר תכלית היה חד ובולט אצל עשו, סופו הוכיח שגם תחילת לימודו היה רק מחוסר ברירה.

למרות כל זאת, עדיין שידר עשו כלפי סובביו שאינו מזלזל חלילה במצוות. הוא עדיין מתעניין ברצונו של הקב"ה; חוקר 'בצורה פילוסופית' את טעמי המצוות; רק אינו חושב שמוטל עליו לקיימן.

הוא שואל את יצחק אביו: "אבא, כיצד מעשרין את המלח ואת התבן."? מי ששואל 'כיצד', כנראה רוצה לקיים זאת בפועל, אבל מיד כשיוצא עשו מאת אביו הוא רץ שוב לשדה, להתבטל. עיקרון זה חוזר על עצמו כשיעקב קונה ממנו את הבכורה: "ויאכל וישת, ויקם וילך, ויבז עשו את הבכורה," רק אחרי שהוא יוצא מיעקב הוא מזלזל בבכורה.

לאחר פטירתו של יעקב, כשרצו בניו לקוברו במערת המכפלה - בא עשו ומונע זאת מהם: "אני ויעקב

פרשת תולדות

אחים ושנינו יורשים את יצחק באופן שווה, "טען עשו. "אם אביכם החליט לקבור את אשתו לאה באחת משתי חלקות הקבר שנותרו בה, הרי שהחלקה שנותרה שלי היא."

שלחו השבטים את נפתלי שהיה קל-רגליים למצרים, שירוך ויביא את שטר המכירה בו נכתב בפירוש שיעקב קנה מעשו את חלקו במערת המכפלה. עד שהלך נפתלי, הגיע חושים בן דן - שהיה חרש אילם ולא הבין את המתרחש - אבל ידע דבר אחד: עשו, אחיו של סבו, מבזה כעת את כבוד הנפטר - יעקב.

נטל חושים מקל והוריד את ראשו של עשו בו במקום! ראשו של עשו התגלגל לתוך המערה ונקבר בה. מדוע זכה עשו לכך? מבארים בעלי המוסר שהידע היהודי שהיה לעשו לא נפל מהידע של יעקב, אבל בשונה מיעקב, עשו לא טרח לקיים את אשר למד.

זוהי התשובה לשאלה: מדוע צריכים לקיים מצוות בפועל? מה לא בסדר בכך שאני אוהב את הקב"ה ומאמין בו בלב, שומר על הגינות ויושר בחברה, ואפילו לומד תורה מדי יום לקבל הדרכה בנתיבי החיים. למה יש 'מטלות' לביצוע?

קיום המצוות הוא הערובה ליישום הלימוד והידע שרכשנו מהתורה. העשייה האקטיבית שנעשית על ידינו כיישום התיאוריה הלימודית - היא זו שתעזור לנו להטמיע את קנייני הנצח בחיינו.

אדם שמתרגל להניח תפילין מדי בוקר, או לא לאכול חמץ בפסח - בגלל שכך נצטוונו בתורה, יוכל בהמשך גם להתגבר על יצר הכעס המפעפע בו בעוצמה, ולשפר את התנהגותו בשאר המידות בהן הוא לקוי.

אין יום בו איננו עומדים מול ה"שור המסוכן" - היצר הרע. אם נראה לו את ה"תג" שלנו, את הידע הרב שצברנו, לא נוכל להתמודד מולו. אבל אם נשתמש ב"נשק" שבידינו, המצוות והמעשים הטובים בהם הורגלנו - ללא ספק שנהיה פרטנרים ראויים עבורו ואף נוכל לנצח בעז"ה.

חינוך ילדים בראי הפרשה

חינוך ילדים הוא נושא חשוב וכאוב שיש לו השלכות רבות על התפתחות הילדים בהמשך חייהם, ועל ההורים בטווח הגידול, כשבאים אנו לחפש ולבקש עצות כיצד צריכים לחנך את הילדים מכל מיני מומחים מקצועיים ופדגוגים, כדאי לנו לשים אذن קשבת לעצות המחכימות העולות מתורתנו הקדושה, תורת העם היהודי.

נצייר לעצמנו אירוע שחוזר על עצמו בכל דור, בהקשר של חינוך ילדים, ונבחן לאורו את צורת ההתנהגות שלנו בהשוואה לאישים אחרים. בוא ונתחיל..

בשכונה כולם הכירו ושמעו על שני האחים המנוגדים באופיים על גבול הקיצון, ובהתאם לכך הייתה התנהלות הסביבה שונה לגבי כל אחד מהם. הקטן שבניהם טיפוס שקט מופנם מהורהר במחשבות, פניו משדרות רצינות, ושוקל את צעדיו בכל עת. אחיו הגדול לעומתו היה, טיפוס גס, אלים, מרעים בקולו בעזות על כל מי שיעז להמרות את פיו, מלבד זאת שהיה גזלן גדול, אבל עדיין לא היה גנב, שכן לא התבייש לגנוב בפני האנשים, כך שהגניבה החליפה את שמה לגזילה באור יום.

פרשת תולדות

שלא כמו מקרים מסוימים שהאשמים האולטימטיביים בגידול ילד פרא הם ההורים, תוצאה מהזנחתם, במקרה דילן ההורים היו מעורבים וידעו על צעדי כל אחד ואחד מילדיהם, והיו מרוצים מחינוכם.. נו ואיך הגיע הגדול שביניהם לדרגת שפלות כזו, ועוד שההורים ככלות הכל היו מרוצים ממעשיו...?
אז זהו, שהסיפור שלפנינו הוא לא פשוט כמו שזה נשמע, הוא מורכב מצד עצמו, וטומן בחובו תחכום גדול מצד מושאי הסיפור, תחכום ההורים, וערמת הבן הגדול..

רק קודם שנעלה הסתברות הגיונית כיצד יתכן שההורים מרוצים מבנם הגדול, לא פחות מבנם הקטן בעוד שהבן הגדול, יצרו השלילי אף הוא גדול, ומעשיו מכוערים, והולך בדרך אחרת ממה שהתוו לו, נאמר ש'נשוא' הסיפור חי לפני אלפי שנים. יתירה מכך עוד נסיף, שהמאורע שהצגנו כאן מתועד בספר הספרים, ועוד בחלקו הראשון, ספר בראשית..

ועתה נמשיך.. בפרשתנו פרשת תולדות מסופר על יעקב ועשיו שני אחים תאומים שגדלו בבית אחד, וייתכן שגם חלקו חדר משותף בחיי הנעורים, קבלו חינוך טהור, מצד האב והאם, ראו דוגמה אישית של אצילות, טוהר, וכל המעלות החיוביות..

בשנים הראשונות היה נדמה ששניהם צועדים בתלם הישר וכפי שהותווה להם על ידי הוריהם הגדולים, השינוי המפתיע התרחש בגיל בר מצוה, כל נער תפס כיוון שונה מרעהו, לא רק נטייה גרידא, כי אם דרך הפוכה מרעהו.

השינוי הקיצוני מתועד בספר בראשית "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים" (פרק כה פסוק כז) "ויגדלו הנערים" מה אתה למד מזה? שכל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם כיון שגדלו, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת אלילים (רש"י שם).

'העולם' שהבחין בשינויי שהתחולל אצל הבן הגדול, עד שהחל לשלוח ידו ב'מלאכת הגזלה', רציחה ועוד אי אלו דברים שליליים, ציפה שהבן יידחה על ידי הוריו, ששם יצא לשם ולתהילה ביושרם ואצילותם, וביחוד דבקוּתם בבורא עולם, ההיפך הגמור מכל מה שגילם הבן הגדול בהתנהגותו הנלוזה.

וראו זה פלא, לא רק שהוא לא נדחה מעם הוריו, אלא שאביו הגדול שידר לגביו אהבה גדולה יותר מאשר לבן הקטן, ולא שהבן הקטן חלילה נשאר מוזנח מאהבת הורה, ההיפך הוא, האם פרשה כנפיו עליו, והעניקה לו אהבת אם יותר מאשר העניקה לבן הגדול.. כמו שכתוב בפסוק "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב" (שם פסוק כח).

העולם הרים גבה בתמיהה, "האב הצדיק והאציל כל כך לא די שאינו דוחה את בנו מעל פניו עוד מקרבו באהבה יתירה על פני בנו הקטן והצדיק ההולך בדרכיו" תמהו בקול..

והמלעיזים עוד הוסיפו לטעון בלשונם הרעה, שהנהגת האב עם הבן הגדול נובעת מאינטרסים צרים, כן, 'פשוט האב זקן מדי לספק את פרנסתו, והבן הגדול דואג לו למחייתו על הצד היותר טוב' "ציד בפיו" שהיה טורח הבן הגדול להביא לאביו בשר לא מן המוכן ובקלות, מן הצאן שגדלו בחצר ביתם, אלא היה צד לו צבאים מן השדה שעה שהיה מסכן את גופו בין חיות טרף. (עיין פסוק לב: "ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה", ובאבן עזרא שם)

'ההגיוניים' ביניהם עוד דנו את האב לכף זכות, 'פשוט הבן הגדול גורם לאביו בערמה להאמין שהוא הולך בדרך הישרה וכפי שהתווה לו, נו, ומה יעשה האב כשאין לו את כישורי הראיה לראות במו עיניו את

פרשת תולדות

ההנהגות הרעות של הבן' אמרו..

אבל את האם חרצו גורלה ודנו לצד החובה, 'הרי יודעת את מיהו בנך הגדול, פשוט תדווחי לאביו על מעשיו, שירחיק וידחה אותו מעל פניו, ולא יוסיף להרעיף את אהבתו, על הבן שמכזב באביו'..

נו?! בהשקפה שטחית צודקים המלעזים, וביותר ההגיוניים, הלא כך מתועד בפרשת תולדות "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו". (עיין בתרגום שם). יש לך עדות חזקה לכאורה יותר מפסוק בתורה הקדושה??

אלא שטעות גדולה נפלה בחלקם של אותם אלו שחשבו לבחון ולמדוד דברים והתרחשויות על סמך ראייה שטחית, והשקפה כפשוטה המתבססת על האמרה "כל מה שאני רואה זה מה שיש" בקודה. ..פשוט טעות..

התורה הקדושה בהנהגת יצחק עם בנו עשו, מלמדת אותנו הנהגה יסודית בדרכי החינוך כיצד להתנהג עם בן שנטה מהדרך או אפילו סרח ממנה.. הרבה טעמים ונימוקים נאמרו ונכתבו להסביר את המניע שהיה ליצחק באהבתו את עשו בנו. אולם כשנעיין היטב בפסוק, יתבאר לנו דרך השופכת אור על התרחשות הדברים, ותסלול לנו אף הנהגה בעניין התמודדות עם חינוך הילדים..

בפסוק נאמר: ויאהב יצחק את עשו - ומפני מה? א. כי ציד בפיו ב. רבקה אהבת את יעקב.

היינו, גם הוספה זו של 'ורבקה אוהבת את יעקב' הייתה דווקא הסיבה מדוע יצחק נהג אחרת, ולא סתם תיאור של יחסים בין האם לבנה הקטן.

והסבר הדברים יתפרש כך- יצחק ורבקה היה ביניהם הסכם סמוי, לחלוק במשותף את חינוך שני ילדיהם, יצחק נטל על עצמו את ההתמודדות עם הבן הגדול, 'הבעייתי יותר', לקרב אותו כמה שיותר, אלא מה? חשש גדול קינן בתוכו שתוצאה מהקרבה שירעיף על בנו "הבכור" היא תיצור תגובת ריחוק אצל הבן הקטן, לזאת נטלה האם על עצמה להעניק לו אהבת אם גדולה מאשר אצל אחיו הבכור, לאזן ולהשוות את אהבת האב ..

ומדוע לא קרבה האם גם את בנה הגדול בקרבה יתירה?

אלא שגם זאת היה חלק מההסכם החינוכי בין ההורים הדגולים..

סברו ההורים, כל שלא תהיה דחיה מעוטה מצד אחד מהם כלפי הבן הגדול או על כל פנים אי קרבה יתירה, ימשיך הלה לאחוז בדרכיו, בטענה שאין בהם משום חסרון, שכן הוריו הישרים והצדיקים, מקבלים אותו כמות שהוא ומקרבים אותו ביתר שאת, ועוד על פני אחיו הקטן והצדיק, ומכאן יסיק שאין זה אלא משום שאין במעשיו שום חסרון..

ועתה נשים לב היטב כיצד כל זה רמוז בפסוק בצורה נפלאה. בפסוק נאמר: - "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב".

יצחק אהב את עשו כי ציד בפיו, שכן עשו עם כל זאת שהיה הולך בדרך רעה, עדיין היה לו קשר עם האב

פרשת תולדות

הגדול, שהיה עשו דואג לו למחייתו, ראה יצחק שעם כל רשעותו של בנו, עדיין יש בו נקודה חיובית שדואג לו לצידה ומחייה, בזאת מצא לו לנכון לקרב את עשו בנו, ולהשאיר פתח ומקור להשפעה על בנו הבכור, ובכך יתפרש היטב שהציד בפיו לא זאת הייתה הסיבה שקירב יצחק את עשו ומפני שסיפק לו ציד ומאכל.

אלא הנימוק "ציד בפיו" בא מכיוון אחר-

אחר שדואג עשו ליצחק להביא ציד בפיו ולא כלה ממנו לגמרי נקודת חיבור וקרבה מסוימת לאביו, זאת נקודה חיובית של הבן עם האב, והנהגה זו מגלה לאב שיש לו כושר השפעה על בנו, ויצחק תפס את ההזדמנות הזו, את ההשפעה המועטה שיש לו על בנו, שאמנם מסתכמת אך ורק ב'ציד פיו' אבל מיון לדחות את בנו לגמרי-

שכן אבא לא זורק את בנו ויהי מה, אלא צריך לקרבו בכל דרך שהיא, למצוא נקודת שיתוף בניהם שאותה יכולים לטפח, ובהמשך יתגלגלו הדברים שתגבר השפעת האב על בנו, אחר שרואה הבן את אהבת האב שאינה תלויה בדבר, שעם כל זאת שאינו הולך בדרכי אביו, עדיין מקרבו, ומכך מסיק הבן שאין זאת אלא שאביו אוהב אותו באמת, ולכך גם יושפע לאמץ את הדרך של האב משום שנוכח לראות שכל מה שמחנכו אביו ללכת בדרך שהתווה לו אין זאת משום רודנות והחלטה שרירותית שמטיל על הבן, כי אם אמונת האב בצדקת הדרך שכן יהיה חייו של בנו מאושרים.

ואחרי שהגענו לתובנה האמתית והפשוטה הזו, מוסיפה התורה ללמדנו תובנה נוספת בהנהגת ההורים עם ילדיהם: "ורבקה אהבת את יעקב"

והדברים יתפרשו שסיבת אהבת רבקה את יעקב בצורה גלויה, וכביכול מעדיפה אותו על פני עשו, שכן גם כאשר אחד מהילדים צריך טיפול מסור מהאחרים, וכך היה עשו, אין להזניח את שאר הילדים, ובוודאי אין להורים להסתמך על זה שהילדים יבינו מדעתם שאין בהשקעה המסורה באחיהם החרג משום העדפה או אהבה יתירה לגביו רק צורך מזדמן והכרח שלא יגונה, אלא מוטל על ההורים לאזן בין צורך הטיפול בחרג ובין ההתייחסות לשאר הילדים וביחוד לנמק כל זאת לילדים.

ולכך "רבקה אוהבת את יעקב" הנהגת אהבה שהרעיפה רבקה על יעקב היה מצד ההסכם החינוכי שנקבע בין שניהם, שיצחק יקרב את עשו בכדי שיהיה לו השפעה עליו ויוכל להחזירו לדרך האמת, ומאידך בכדי שלא יפגע הבן הקטן, סככה האם רבקה את כנפיה על בנה יעקב..

עוד אפשר לבאר שהאם רבקה נטייתה הטבעית הייתה לאהוב את יעקב שכן "הטוב ידבק בטוב", ויצחק בחכמתו הרבה, ידע שאם ידבק אף הוא אחר נטייתו הטבעית להחצין את אהבתו כלפי בנו הקטן, ייגרם בכך תגובת ריחוק לבנו הבכור, לכך העמיד פניו שאוהב הוא את עשו אהבה יתירה,

וכמו שמדוקדק בפסוק שהנה אצל רבקה נאמר "אהבת את יעקב" שבא לה מצד הנטייה הטבעית בלי שום צורך של התעוררות מיוחדת מצדה, אולם לגבי אהבת יצחק את עשו כתוב "ויאהב יצחק את עשו" לא אהב! לא אוהב! אלא 'ויאהב' זאת אומרת שמידת האהבה של יצחק כלפי עשו לא נבעה מנטייתו הטבעית, אלא משיקול חישובי וחינוכי, אהבה שהיה צריך לתפעל אותה, לטפח אותה, ולא שבאה ממילא, וכל זאת בכדי לקרבו ולהשפיע עליו שישב לדרך הנכונה.

וזה פשוטו של פסוק ויאהב יצחק את עשו - ומפני מה? א. כי ציד בפיו ב. רבקה אהבת את יעקב.

היינו, גם הוספה זו של 'ורבקה אוהבת את יעקב' הייתה דווקא הסיבה מדוע יצחק נהג אחרת מכפי שנהגה

פרשת תולדות

רבקה.

והיינו שהנימוק הראשון לפשר אהבת יצחק את עשו הוא משום 'כי ציד בפיו' שפעל בזה יצחק לנצל את הקשר שנוצר ביניהם שעל כל פנים מתנהג עשו עם אביו בכבוד, ובדאגה לרווחתו, ובמה שמקרב על ידי זה שומר את השפעתו על עשו.

והנימוק השני לאהבת יצחק את עשו, משום שרבקה אוהבת את יעקב, שאחרי שרואה יצחק שרבקה מעדיפה את בנה הקטן על פני בנה הגדול מצד נטייתה הטבעית חשש שיגרם על ידי כך ריחוק גדול מצד בנו עשו, וכושר השפעתו עליו תיפגם, לכך הקצין את אהבתו כלפי עשו לגרום שעדיין יושפע לטובה בקרבתו אליו.
עד כאן מה שעלה בדעתי בסייעתא דשמיא.

על כל פנים עולה מהדברים שני הוראות חשובות בהנהגת חינוך ילדים, ובפרט כאלה שנטו או סרו מהדרך.

א. ביחס לבן עצמו שנטה מהדרך, כל עוד שיש לאב קשר והשפעה מסוימת על הבן אפילו הקטן ביותר, יש לקרב את הבן ולטפח את הקשר הקטן ונקודת השיתוף ביניהם ובוודאי אין להרחיקו, אלא לתפוס את קצה החוט שיש לו אחיזה בו, ולפעול אתו בערוץ המיוחד שנפתח בין האב או האם לבן.

ב. ולגבי שאר הילדים, מוטל על ההורים להסביר ולהבהיר שאין במה שמטפלים באופן מסור באחיהם החריג חלילה משום העדפה על פניהם כי אם צורך השעה, וההכרח לא יגונה, וצריכים ההורים ככל שביכולתם לאזן בין צורך הטיפול בילד החריג ובין ההתייחסות לשאר הילדים.

חשבון הנפש של עשיו

בתודעתנו חקוקה לשמצה דמותו האדמונית של הפרחח הג'ינג'י העונה לשם "עשיו"; עבריו צמרת שהפיל את חתתו על פני כל הארץ, ולא הניח עבירה שלא עבר.

אך מחובתנו להתבונן בדבר: היאך נוצרה הקוטביות החדה בדרכם של יעקב ועשיו - "וַיְהִי עֶשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲקֵלִים" (כה, כז) - בני יצחק ורבקה?

ובכן, היום מרבים לדבר על הצורך בחום ואהבה כדי להצליח בחינוך הילדים, בפרט עם אלה שמגלים

פרשת תולדות

סימני נשירה. ואכן, אף בזאת השתבחו יצחק ורבקה, כנאמר "**וַיֵּאָהֲב** יצחק את עשו כי ציד בָּפִיו וּרְבֵקָה אֲהָבָתוֹ אֶת-יַעֲקֹב" (כה, כח). נו?

שאלה נוספת: מדוע מואשם ומושמצ עשיו כה רבות בשל מעלליו הרעים, הלוא בטבעו היה הוא רע ומושחת בתכלית השחיתות?

נסביר את השאלה.

עשיו היה אדם בטלן (רש"י כה, כז; ועי' שפתי חכמים שם אות ח), ולכאורה היה ניתן לתלות בבטלנותו את הידרדרותו המוסרית - שכבר בגיל חמש-עשרה פרק עול פורמאלית (שפתי חכמים, שם פכ"ה אות ה) - שכן הבטלה כידוע מביאה לידי עבירה (כתובות נט:).

אבל לא. העבירות של עשיו לא נבעו מבטלה זמנית אלא מטבע נלוז, רקוב, מושחת ומתועב.

כך מגלה רש"י, בבארו את דברי שם לרבקה: "וַיִּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֶּעֵיךְ יַצְרְדּוּ" - "**מן המעיים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו**" (שם כג).

זה הסביר לרבקה מדוע עשיו פרכס לצאת ממעיה כאשר היא עברה ליד בתי עבודה-זרה (בראשית רבה סג, ו). הן אמת שלעובר אין יצר הרע (סנהדרין צא:), אבל עשיו היה שונה; טבעו היה רע, וחשק הוא מיד כבר להידבק במינו (שפתי חכמים, שם אות צ).

ואם כן, צריך להבין: אחר שטבעו של עשיו היה כה רע ומושחת - מדוע נדרש הוא כל כך לגנאי? וכי אשם הוא בטבעו הכפוי? שאלה אחרונה.

לאחר שעשיו מכר ליעקב את הבכורה בעד נזיד העדשים, נאמר: "**וַיִּבֶזַע עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה**" (כה, לד).

מסביר רש"י: "**העיד הכתוב על רשעו, שביזה עבודתו של מקום** (עבודת הקרבנות)".

וצריך להבין, הלוא עשיו עבר באותו יום חמש עבירות מזעזעות, שהקלה שבהן הייתה ביזוי הבכורה (עי' ב"ב טז:), אז מדוע לא העידה התורה על רשעותו של עשיו בחטא חמור יותר?

* * *

בעיר "מעליץ" היה יהודי שהחזיק תחנה להחלפת סוסי מרכבות. משרה ממשרות אותם ימים.

יום אחד ישב בנו של אותו יהודי בשולחנו של הרבי הקדוש מסטיטשין זצ"ל, והצהיר: "אני עוד זוכר את הרבי הקדוש ר' משה מרוזבדוב זצ"ל". התרגשות אחזה בקרב כל הנוכחים.

רבי משה מרוזבדוב היה סבו של הרבי מסטיטשין ונחשב לאגדה, לדמות נפילים. תארו לכם שמישהו בדורנו יספר שהכיר את ה"בן איש חי", את הגאון מווילנא או את ה"חפץ חיים"...

פרשת תולדות

כל הנוכחים דחקו באיש לספר להם את זיכרונותיו מהרבי הקדוש, וזה נענה בשמחה.

וכה סיפר: "זוכר אני שהיינו ילדים קטנים, ממש בגיל ה'חיידר', שמועה נרגשת הגיעה אל העיירה שהרבי מרוזבדוב עומד לעבור בעיירתנו. אני זוכר אפילו את השעה. אמרו שהרב אמור להגיע בשעה ארבע אחר הצהריים..."

"ההתרגשות אחזה בקירות הבתים. כל יהודי העיירה יצאו מיד ונעמדו בדרך המובילה אל העיר בשתי שורות. אנחנו, הילדים, לבשנו בגדי שבת ונשאנו בידינו לפידים דולקים, ממש כמו שהיינו עושים בטקסי הכנסת ספר תורה.

"בשעה ארבע וחצי נראתה דמות מרכבתו של הרבי מתקרבת. אני הייתי נמוך ורזה, וזה סייע לי להידחק בין האנשים ולעמוד בשורה הראשונה.
"כרכרתו של הרב התקרבה. אני לא אשכח את התרגשותי בשעה שהיא ניצבה ממש מולי..."
האיש השתתק. ניכר היה שהתרגש מאוד.

"מה אומר לכם, רבי,!" קרא האיש בהתפעלות, "איפה רואים היום כאלה סוסים..."?
זה מה שראה בנו של מחליף הסוסים, וזה מה שזכר מהדר גאווה של הרב הנערץ...

* * *

שלמה המלך אומר: "מִצָּרְף לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ" (משלי כז, כא).

מסביר רבנו יונה (אבות ד, ו): "תוכל להבחין לב האדם ... **לפי מה שהוא מהלל**".

לדוגמא. מספר חברים שבים מחתונה: אחד ידבר על איכות האוכל, השני יתפעל מעיצוב החופה, השלישי יהלל את התזמורת, והרביעי יציין לשבח את יופי הכלה...
כפי הילולו של אדם נוכל להכיר בצפונות לבו.

זאת מבקשת התורה להדגיש באומרה: "וַיִּבֶז עֲשׂוֹ אֶת הַבְּכֹרָה" - שכל מעשיו הרעים נבעו כתוצאה מאותו בוז שהוא רכש לערכיו, למוסר, לאמונה בה' ולקיום המצוות (ברכת מרדכי, עמ' קמט).

טבעו של עשיו אמנם משך אותו אל הרע, אולם את הבוז הוא פיתח, ועליו הוא נתבע.

* * *

ובכל זאת, על אף טבעו המופקר של עשיו, גם לבו התעורר לרגע קט של חשבון הנפש.

כך מספרים חז"ל (ילקוט"ש, תולדות רמז קיא), שבמפגש עם יעקב, הבחין עשיו ב"עולם הזה" של אחיו - בנשים הצנועות, בילדים המחונכים ובעושר המבורך - ומיד "**הרהר עשיו בדעתו: ומה העולם הזה שאינו חלקו (של יעקב), נתן לו הקב"ה שכרו, העולם הבא שהוא חלקו - על אחת כמה וכמה! מיד אמר עשיו: רצונך, בוא ונעשה שותפות, טול אתה חצי העולם הזה וחצי העולם הבא...**"

שמעתם? עשיו, שבז לעולם הבא ודבק בחיי פורקן חסרי רסן, לפתע מתוודע לנביבות והריקנות בה הוא

פרשת תולדות

חי ומתמלא קנאה לחיי "העולם הזה" של אחיו האברך, החרדי השמרן, וברגע של אמת מביע את כיסופיו לזכות - ולו רק למחצית - מחיי האושר האינסופי הזה.

אך הרהור התשובה התפוגג במהרה כשם שבא.

"יִנָּשֵׁב בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוֹ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה" (לג, טז). עשיו חוזר בחזרה לדרכו, להבליו, לטבעיו החייתיים ולאורח חייו הבהמי.
לו רק היה מתמיד בחשבון נפשו...

* * *

יתכן שרבים מחזיקים את עצמם לבעלי טבע שלילי כפוי כשל עשיו. עצירה להתבוננות וחשבון הנפש עניקו לנו את היכולת להכיר בשקר המפתה ולבקש תחבולות להתגבר. ובכן, זמן להתבודד העניקה לנו הקורונה. מה עם חשבון הנפש?

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותרר רבקה אשתו (כב,כא)

הייתה לי ילדות רגילה ושלווה כמו כל אחיי ואחיותיי, בחוג שלנו מתארשים בגיל צעיר, יחסית. את ארוסי חגגו בצורה נפלאה, הורי היו מאושרים מהאוצר שזכו בו כחתן לבתם, רציתי לסיים את הלימודים, ולכן סיכמנו שנחכה תקופה.

חודש עבר בלבד, של חלומות נעימים. ואז התחילה הפצצה הגדולה לתקתק. כבר הרבה זמן סבלתי כאבי ראש חזקים. מסביב נזפה בי המשפחה: את לא אוכלת. את לא שותה. תראי איך שאת נראית. בלית ברירה החליטו במשפחה להאשים בכאבי ראש שאני עוברת את העובדה שאני לחוצה מכל מה שעברתי בתקופה האחרונה. יתכן. קיבלתי את ההסברים הללו בשתיקה. לא היה לי טיפת זמן להתייחס לכאבים האיומים שהלכו ותפחו בהדרגה.

אבל איכשהו בסוף, זה הגיע. בלי שום התראה התעלפתי, והובלתי אחר כבוד לבית החולים. הרופאים היו המומים מהגידול שהתפתח במוחי, בלי הפרעה. הם נתנו לי עשרה אחוזים של סיכויים לחיות. עשרה אחוזים זה מעט מאד לבחורה בת שמונה עשרה, שכל כך רוצה לחיות. הייתי אומללה מאוד. הורי החליטו בעצת גדולים לא לפרסם את הדבר.

שמרנו על המחלה כמו סוד של מחתרת חשאי, אפילו אחיותיי הנשואות לא ידעו דבר, הם רק ידעו "שאני מאוד לחוצה מהחתונה". נסעתי באשמורת השחר כדי לקבל את הטיפולים, והשתדלתי להתייבב בלימודים עוד באותו יום. ה' ריחם עלי, ההקרנות לא השפיעו הרבה על שערי, כך שלא ראו עלי כלום.

אולם חרף מאמצי להמשיך כרגיל, המצב הלך והחמיר, הרופאים המליצו על ניתוח מהיר, אני זוכרת איך רעדה ידי, כאשר חתמתי על הנייר בו אני מאשרת את עריכת הניתוח. כאשר מלווה אותי דמעותיה של אמה, מצד אחד. ותפילותיו של אבא מהצד השני. ותפילותיהם של גדולי וצדיקי הדור מהצד השלישי.

הניתוח עצמו היה מסובך והתמשך על פני שתיים עשרה שעות, יומיים לאחר הניתוח לא פתחתי עיניים, אחר כך שמעתי שהרופאים החלו להכין את הורי לקראת האפשרות שאשאר "צמח" לכל החיים. דווקא

פרשת תולדות

לאחר ההכרזה הנוראה הזו, התעוררתי, ומבטי נפגשו עם דמעותיה של אמי. כמה שבכינו אז והודינו להשי"ת, שבוע אח"כ שוחררתי מבית החולים.

הניתוח עבר ב"ה בהצלחה מלאה. נותר לי לבוא כל חצי שנה לבדיקה, וחופי מזה, לא ראו עלי את הטראומה הרצינית שעברתי במשך החודשים הקשים הללו. חשבנו אז שזה פשוט נפלא, שהיה זה רק חסד שהצד של החתן לא ידעו ממה שעבר. למה שידעו ויסבלו גם הם. זאת הייתה המחשבה שעברה עלי. ב"ה שלא הלחצנו אותם לחינם. הנה, הכל עבר בשלום, והחתונה תארך אי"ה בזמן.

רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום. חודש אחרי הניתוח וההצלחה הגדולה, הבהירו לי הרופאים דבר עצוב מאוד. עצוב ומכריע. הם טענו, שאין שמץ של סיכוי, שיהיה לי ילדים.

"אבל איך זה קרה?" שאלתי במר ליבי. עד היום עומד הרופא ההוא בזיכרוני, אפור שיער ולבן זקן, מסביר לי בקול צרוד, איך זה קרה. כאשר הזריקו לי את ההרדמה המיוחדת בניתוח, נרדמו עוד כמה תאים חשובים בגופי, ופשוט לא "התעוררו". בכיתי ללא הפוגות.

אחרי שגמרתי לבכות על הכל. כלומר, על התקופה הקשה שעברתי, על ההקרנות, הניתוח והידיעה המרה, רק אז התפנית לחשוב על העתיד. ידעתי שזה נגמר, איזה חתן ירצה להינשא לאחת במצבי. הגעתי לכה ייאוש עמוק, שרציתי מרצוני האישי לעזוב את השידוך, לעזוב את הלימודים, לטוס למדינה נידחת בעולם ולחיות שם את שארית ימי, שאפילו הצטערתי שהצילו אותם.

כשהתייעצנו עם האדמו"ר, הוא אמר, שעלינו להפקיד את ההחלטה הזו בידיים של החתן ומשפחתו. אבא שלי התקשר אל המחותן, וביקש לקבוע עמו פגישה, המחותן שאל במה מדובר, אולי אפשר לשוחח בטלפון, אבל אבא אמר, לא, עדיף פנים אל פנים, וקבעו מקום דיסקרטי להיפגש.

כשנפגשו, פתח אבא שלי וסיפר למחותן, שקיבלתי את המחלה, הוא היה נסער מאד, אבל שתק, ונתן לו לדבר עד הסוף. לאט לאט אבא התקרב לקטע המצמרר. הוא לא הרגיש, כמובן, וכך הסיפור כולו התנהל, כאשר אבא מגיע לקטע הטוב, שלמעשה הבראתי. והתקרב לקטע שלאחריו... הוא המשיך לדבר באדישות. ואמר למחותן שהיה נס גדול ועשרות האחוזים של הסיכויים הפכו לישועה גדולה, וש אחרי חודש התגלה בעצם ש... אתם מבינים בעצמכם, איך אבא שלי הרגיש. הלב שלו דפק כמו פטישים רבי עוצמה. הוא היה חיוור מאד, ובשפתיים סדוקות ניסה להסביר למחותן, את מה שכל הרופאים חזרו ושינו, אבא שלי לא יכול היה להסתכל לו בעיניים.

הוא סיפר לו בקול אדיש כביכול, מונוטוני, ובפנים בער הדם בעורקיו. המחותן התקשה בתחילה להאמין לדבריו, "בטוח שאין שום סיכוי?" שאל בחוסר אונים.

אבא שלי הוציא מסמכים רפואיים, ופרש אותם על השולחן. המחותן קרא את המסמכים הרפואיים בעיון. הראש שלו היה מוטה כלפי מטה, והידיים תמכו את הסנטר. אבא שלי ראה את פניו. הוא בתחילה לא הבין למה הוא כל כך מתעמק, התוצאה הרי כתובה שחור על גבי לבן.

ופתאום הדף התחיל להתמלא בכתמים כהים, נוזליים, אז אבא שלי הבין שהוא בוכה. בוכה על העתיד של בנו, בוכה על העבר, בוכה בשבילו ובוכה בשביל המחותן שלו.

אבא שלי בחכמתו, מלמל כמה מילים, ויצא החוצה לכמה דקות, כדי לתת לו להתייחד עם הכאב, הלב של אבא שלי עמד להתפקע כל רגע, וגם היה חייב קצת להתאושש. כשאבא שלי חזר, המחותן כבר היה רגוע. אם כי פניו הסגירו את העובדה שהוא בכה, בכי סוער. אבא שלי אמר לו, שזה בסדר, והוא חייב

פרשת תולדות

לפרוק קצת.

הם דיברו עוד על העניין, ואז היו צריכים להגיע לסיכום אפשרי, אבא שלי הסביר לו שהוא צריך להחליט אם הוא מעוניין להמשיך את השידוך, אבא שלי הוסיף אין בלבי ובלב בתי עליך, תחליטו מה שתחליטו, יתקבל בהבנה. תשקול טוב את העניין.

המחותן כמובן, אמר שאינו יכול לתת תשובה מיידית. הוא צריך להתייעץ עם רבנים, ואינו יכול לקחת החלטה כל כך מכריעה על גבו, ובמהירות כזו. הם סיכמו שהוא יתקשר אחר כמה ימים, ויענה את התשובה.

הימים הבאים היו סיוט בהתגלמותו, אתם יכולים לתאר לעצמכם, משפחה חרדה לעתיד גורל בתם, שנעה במעגלים בין "כן" ל"לא" ומה אומרים להם בתגובה, בסופו של דבר המחותן התקשר יומיים אחרי המועד שקבעו. הוא התנצל מאוד על עוגמת הנפש שבהמתנה, ואמר שהרב עדיין לא נתן לו תשובה ברורה, ושנצטרך להמתין עוד.

הימים הבאים עברו עלי כמו מתוך חלום. הם לא היו ימים, הם היו שנים, מאות שנים, אלפים. בריאה שלימה. כל צלצול טלפון הקפיץ אותי מן המקום. בסופו של סיפור הגיעה כמובן התשובה, והיא הייתה מעניינת למדי. הוא אמר כי הרב קבע, שכרגע התשובה שלילית, כלומר: אנחנו עוזבים שידוך. אבל, וכאן מגיע האבל הגדול. עדיין לא אומרים זאת לכל האנשים, אלא מחכים.

"למה?" מכיוון שאנחנו ערב יום כיפור, הרב אמר שיום כיפור יכול לשנות הרבה, ותפילות יכולות לבקוע שערים, לכן למרות שעזבנו שידוך, עדיין לא לפרסם את הדבר, מפני שיש תקווה שיקרו ניסים!

לקחתי את המלים הללו ברצינות, והחלטתי להתמסר לתשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. אינני זוכרת בדיוק את נוסח הבקשות שהתפללתי ביום כיפור, מפני שרוב הזמן בכיתי. אינני יודעת מה היו תפילותיו של החתן. בדבר אחד לא היה לי ספק. התפילות שלי היו סוערות ולוהטות... יומיים אח"כ, כשסיפרנו במקרה לעסקן רפואי את הסיפור העצוב, הוא ניסה לברר עוד אי אילו פרטים. העסקן, התקשר אלינו אחרי יום. הוא היה נסער מאד. הוא ערך בירור וקיבל מידע שבהחלט יש סיכוי למצב שלי. ושהפרופסורים לא צדקו, יש לו הוכחות על נשים שהצליחו להיוושע במצב הזה למצבי.

השמחה בבית הרקיעה שחקים, הודענו למשפחת החתן את הבשורה הנפלאה הזו, ויחד הודינו לה' על הנס שגמל איתנו, שבוע שלם הלכתי מאושרת. שבוע שלם של שמחה בלב. רק אח"כ נודע לנו, שהעסקן הזה טעה, וחזרנו שוב לנקודת ההתחלה, שוב ריחפה השאלה הגדולה בחלל הבית מה יהיה? מבטלים את השידוך? אבל היות וזה היה כל כך סמוך לחתונה, הרב החליט שאין לבטל את השידוך, ושאם יצא כך מן השמים, אז כנראה שהזיווג הזה צריך לצאת לפועל.

אף אחד לא הבין את מהות החופה ואת בכי התמרורים שלי. מלאכים ממרומים העתירו בעדי וסוככו על שכבת הקטיפה... עמדנו מתחת לחופה, ובכינו על ילדים, למרות שידענו שעל פי הרפואה אין שום סיכוי. היום אנחנו נשואים באושר, ב"ה. וכן, פחות משנה אחרי החתונה התברר לכולם שיש לנו סיכוי לילדים, ועוד איך שיש! אז נולד הילד הראשון. הרבה יותר מוקדם מלאחרים, שעל סיכוייהם להביא ילדים לא הוטל סימן שאלה כה מכריע.

לצד הישועה זכיתי לדבר נוסף, לנכס לכל החיים, הידיעה הברורה על כוח התפילה חדרה לתודעתי בבהירות מוחשית: תפילות תמיד מתקבלות. המלאכים לוקחים את התפילות, הדמעות, ומעלים אותם

פרשת תולדות

בעדנה לפני הכסא של ריבוננו של עולם, והן פועלות את פעולתן, אצל שומע כל בכיות. לפעמים לוקח זמן, עד שרואים שהן התקבלו. נכון שלפעמים לא רואים. לפעמים התוצאה מגיעה אחרי כל הצער. לפעמים אנחנו כלל לא רואים את התוצאה. אבל תמיד הן מתקבלות, וברצון! (ניצוצות).

למה זה אנוכי ותלך לדרוש את ה' (כג,כב)

ידועים דברי המדרש שמספר שרבקה עברה ליד בתי מדרשות רצה העובר לצאת וכן כשעברה ליד בתי ע"ז ועל זה אמרה למה זה אנוכי.

הסבר על דרך הדרש אמר המגיד הירושלמי ר' שלום שבדרון זצ"ל שלא הפריע לה שיהיה לה בו צדיק וגם פחות הפריע לה שיהיה לה בן רשע אבל שיהא גם כזה וגם כזה אחד שיהא פשרן וגם ילך לביה"כ וגם ילך לבית קולנוע לזה היא לא מסכימה.

אבל בעומק הפשט הסביר ר' ירוחם ליבוביץ' ממיר שהנה ידוע שאדם הראשון קודם החטא מדרגתו היתה שהיצר הרע היה חיצוני ולא היה הרע טמון בו וחלק מאישיותו ואחר החטא היה"ר נכנס ממש בגופו של האדם. האבות הקדושים תקנו את עצמם והגיעו למצב כזה של אדם הראשון קודם החטא. (רק לגבי עצמם ולא לגבי שאר העולם)

רבקה חששה שמא יש לה בן אשר היה"ר טמון בו ולכן הוא רוצה ללכת גם לבתי ע"ז אבל אחר ששמעה שהם שני גופים נרגעה שאזי יעקב הצדיק נשאר במדרגה האבות הקדושים והוא יהא ממשיך השושלת.

ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו (כה,כא)

רש"י: לו ולא לה, כי אינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע

והדברים תמוהים הרי במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד ובעל תשובה בדרך כלל הרי הוא צדיק בן רשע וגם התורה מדגישה לדברי רש"י לו "ולא לה", מה הבעיה בצדיק בן רשע שהתורה מדגישה ולא לה שלא מתקבלת תפילתו??? כי גם אם יש מעלה בצדיק בן צדיק זה לא יוצר חיסרון בצדיק בן רשע שרש"י אומר ולא לה משמע שאצלה היה החיסרון, במה היא לא בסדר שלא מתקבלת תפילתה???

בעצם קשה שבתורה כתוב ויעתר לו כלומר שנענתה תפילתו ולא תפילתה מהיכן רש"י לוקח שהתפילה שלהם היתה שונה ? אולי רק ההיענות שונה, אבל תפילתם שווה?

אלא מוכרחים לומר שבוודאי אם תפילתם היתה שווה אזי גם ההיענות לשניהם היתה שווה ואם כן הרי מה שהיה שונה ביניהם זאת היתה התפילה בעצמה כי צדיק שנוולד לצדיק ומעריש ילדותו הוא נשען על אבינו שבשמים בכל מאוודו כך למד וינק מהוריו כל דבר להתפלל ולבקש מה' ולדרוש ולהישען רק על ה' הבקשה שלו היא הרבה יותר חזקה מאדם שלמד לבקש רק בגיל מאוחר יותר, יכול להיות שהצדיק בן רשע יהיה גדול יותר אבל הבקשה שלו לא תהיה באופן של דרישה כבן מאבא שדורש ממנו בצורה טבעית, מחמת זה שהוא לא גדל עם זה אז הבקשה תהיה קצת יותר מסוייגת ופחות בהישענות ובדרישה, וזה מה שנאמר כאן.

פרשת תולדות

ותלך לדרוש את ד' (כה,כב)

אומר רש"י: "ותלך לדרוש" לבית מדרשו של שם, "לדרוש את ד' " שיגיד לה מה תהא בסופה. יש לשאול שתי שאלות על דברי רש"י:

1. למה הלכה לבית מדרשו של שם ולא הלכה לאברהם שעדיין היה חי?
2. מדוע רש"י כותב "שיגיד לה מה תהא בסופה", הרי היא נצטערה על העובר וצריך היה רש"י לכתוב "מה יהא בסופו"?

הטור מתרץ את השאלה הראשונה שרבה לא הלכה לאברהם כי לא רצתה להודיע לו את צערה. בעל ה"ואד יעלה" מסביר את תירוצו של הטור, ולפי הסבר זה מתרץ גם את השאלה השנייה: הסיבה שלא רצתה להודיע לו צערה, היא מכיוון שידעה שאברהם השתדל בכל עוז שלא יתחתן יצחק עם בנות הכנעניים (כי טבעיהם רעים) ורצה שיתחתן יצחק דוקא עם משפחתו, אבל עתה שיראה אברהם שבעובר שמעוברת בו רבה יש טבע רע (עם עשיו בפתחי ע"ז) א"כ כל העמל שלו להשיא את יצחק עם משפחתו, הבל וריק הוא, שלא פעל כלום, והראיה העובר שמקולקל כבר במעי אמו, ואולי משום זה יתרצה אברהם לקחת ליצחק את בתו של אליעזר. ולפיכך לא רצתה רבה להודיע לאברהם צערה, ולכן כתב רש"י "מה תהא בסופה" בסופה שלה. האם תישאר אשתו של יצחק או לא, כי אפשר שזה ישפיע לרעה על נישואיה

אם כן למה זה אנוכי (כה,כב)

אחד ניגש לר' אברהם יפהן והעיר לו על משהו מסוים שנהגו בביתו שלא היה לרוח המעורר/מוחה.

הוא ענה כך:

כתוב שרבה נבהלה מזה שכשעברה על פתחי בית המדרש פירכס לצאת, וכן כשעברה על פתחי עבודה זרה, והיא שאלה למה זה אנכי. שאל הרב יפהן, למה היא לא הבינה, אולי לבית מדרש הוא רצה לצאת וללמוד או להתפלל, ולבית עבודה זרה הוא רצה לצאת למחות? הוא מוטיב לה והוא מפרק לה...כנראה, שתורה ומחאות לא הולכים יחד.

ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם (כה,כו)

רש"י הביא ב' פירושים: לפירוש ראשון, שהקדוש ברוך הוא קראו יעקב. ולפירוש שני, אביו יצחק קראו כך. ויש לסייע לפירוש הראשון מדקדוק הכתוב. שהרי מסיים "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם" א"כ תחילת הפסוק ויקרא קאי על הקב"ה, ואח"כ אומר ויצחק בן ששים וגו'. אבל לפירוש השני, היה צריך לומר "והוא" בן ששים שנה. או "ויקרא יצחק שמו יעקב והוא בן ששים" וגו'. ושו"ר שכן דקדק רבנו חיים בן עטר זיע"א.

אלא שלכאורה פליגי במציאות מי קראו, וזה פלא קצת. ולכן יש ליישב, דהנה האריז"ל (בשער הגלגולים הקדמה כג) אמר דבר נפלא: "כי כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקב"ה משים בפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא. עכ"ל. נמצא לפי"ז שהכל בא ממנו יתברך, רק דרך פה האב. ולכן ב' הדברים אמת.

ובזה, יבינו הורים! שחלילה להתקוטט על קריאת השם לילד או לילדה. ומלבד שאינו בריא לנולד שיצא יוכוח סרק באותה עת. ולכן יעשו הכל בהבנה בשובה ובנחת ושלו.

פרשת תולדות

אכן דע, שיתכן לפרש ששני הפירושים מחולקים בזה: כי פירוש ראשון שסובר שהקב"ה קראו יעקב, כי אם לא כן אלא אביו קראו יעקב, א"כ מהראוי היה שיצחק יקרא לבנו בשם האב היינו "אברהם" שבכך מכבדו. ולכן פירש שהיה הכל ע"י הקב"ה. ופירוש שני סובר שאעפ"כ לא קראו בשם אביו, יען עדיין היה אברהם קיים ואין קוראים בשם אדם שעדיין חי, שישנם מקפידים בזה.

ואמת הוא, כי ישנם מנהגים מנהגים. יש שאינם מקפידים ויש מקפידים. וידוע שרבנו יונה היה מחותן עם הרמב"ן. וכשנפטר רבנו יונה היתה בתו מעוברת, ואח"כ ילדה בן ורצו לקראו "משה" על שם הרמב"ן (רבי משה בר נחמן) מצד הבעל, אך רמב"ן התנגד ואמר שאעפ"כ רוצה שיקראוהו "יונה" על שם אבי האם. הובא בשו"ת הרשב"ש (סימן רצא). ע"ש. ומסופר שם שנעשה באמת גברא רבה. וע' בסדר הדורות (ערך רבן גמליאל) וב"דעת זקנים" מבעלי התוספות (פרשת וישב לח, ה) ובבן איש חי (פרשת שופטים אות כז). והיה זה שלום.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, ורבקה אהבת את יעקב (כה,כח)

ובמדרש: "ואף אבות העולם נתנו מקום לשעה והחניפו למי שהשעה עומדת לו ... יצחק החניף לעשו, שנאמר: 'ויאהב יצחק את עשו'", ובהמשך דברי המדרש: "ורבקה אהבת את יעקב - למה היתה אוהבת אותו, לפי שנאמר לה 'ורב יעבוד צעיר'".

ובהמשך הפרשה: "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו ... בעבור תברכך נפשי בטרם אמות".

תמיהות רבות מצינו אצל מפרשי התורה על פרשיות אלו:

א. הרי עשו היה איש ציד - איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים, היעלה על הדעת שיצחק יאהב את עשו יותר מאשר את יעקב? וגם לפי דברי חז"ל שהיה עשו צד את אביו בפיו ושואלו על עישור המלח וכד', היעלה על הדעת שיצחק לא הבחין שדברי עשו הם רק מהשפה ולחוץ?

ב. מובא בחז"ל שכת חנפים אינה מקבלת פני שכינה, ומדוע החניף יצחק לעשו?

ג. נאמר בתחילת הפרשה על התרוצצות הבנים בקרבה "ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר", ולכאורה סופו של הפסוק סותר לתחילתו, שהרי בתחילה מבואר שכאשר יעלה האחד, ירד זה שכנגדו, ולבסוף נאמר שתמיד יהיה הגדול משועבד תחת אביו הצעיר?

ד. בברכות יצחק ליעקב ועשו, מדוע לא יקבלו שניהם אותה ברכה של "מטל השמים ומשמני הארץ" ויחיו כל חייהם זה לצד זה בשקט ושלוה?

ה. לאחר שקיבל יעקב את טוב העולם ונעשה גביר לאחיו, ועשו נשאר עבד, כיצד יכולה הברכה לעשו להתקיים?

ו. בברכתו של יצחק לבניו, סבר שהעומד לפניו הוא עשו וברכו: "ויתן לך האלקים מטל השמים", וכתב רש"י: "אם ראוי לך - יתן לך, ואם לאו - לא יתן לך, אבל לעשו אמר 'משמני הארץ יהיה מושבך', בין צדיק בין רשע - יתן לך", ולכאורה תמוה שהרי יצחק היה סבור שהעומד לפניו הוא עשו ולא יעקב, ומדוע בירך את עשו שיקבל את המגיע לו רק על פי דין, דבר המתאים לישראל ולא לנכרי?

פרשת תולדות

ביאורם של דברים הוא, שהרי מובא בספרים הקדושים שאברהם שמידתו "חסד", קירב על ידי מידה זו את הרחוקים לבורא העולם ולתורתו, ולעומתו יצחק שמידתו "גבורה" התמקד בעבודת ה' מתוך התגברות על כל הרצונות והתאוות, ולכן היה מוכן להקריב חייו ולהיות עולה תמימה. עבודת ה' בדרך זו, עיקרה בין האדם לעצמו ולא בין האדם לסביבתו.

וימכור את בכורותו ליעקב (כה, לג)

עסקת הבכורה צא מביתי

שבוע שעבר קראנו בפרשת חיי שרה על עסקת הנדל"ן המתרחשת מיד לאחר פטירת שרה. עפרון מוכר לאברהם את חלקת שדה מערת המכפלה. מצד אחד עומד גוי סוחר ערמומי ומצד שני עומד אברהם הצדיק. בהתחלה מכריז עפרון ואומר "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתה" חינם אין כסף. ואח"כ שמגלה שאברהם חפץ בכל מעודו בקרקע הוא אומר "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך". הנה לנו עסקה נדלני"ת אמיתית, בין סוחר טוב לבין קונה תם וישר.

ומאידך בפרשה שלנו לכאן מתהפכים היוצרות. עשיו הנמצא במשבצת האיש הרע מוכן למכור קניינים רוחניים יקרי ערך רק בעבור צלחת של נזיד עדשים. ואילו יעקב האיש הצדיק שנמצא כאן בתפקיד הקונה. לכאן מנצל את המומנטום ועושה מחטף של עסקה יקרה עבור פרוטות זעומות.

ועל פרשייה זו מקשים המפרשים כמה וכמה שאלות. ונציג את חלקם:

- א: איך אפשר למכור מציאות של "בכור". אדם שנולד ראשון לעולם יהיה בכור, יהיה מה שיהיה?
 ב: איך יעקב מנצל את עשיו וקונה ממנו בפרוטות דבר יקר בעל ערך רב. וכי לכאן אין כאן מעשה של מרמה?
 ד: "ויזד יעקב נזיד עדשים" וכי יעקב אבינו האיש תם, היושב אוהלים, צריך להתעסק בכבודו ובעצמו בענייני מטבח. וכי חסרים טבחים ומאסטר שאפים בביתו של יצחק עד כדי כך שיעקב אבינו נאלץ לשהות בחיקם של סירי המטבח ועוד אח"כ להלעיט את פיו של עשיו?

* *

כדי להבין את עסקת המכירה אנחנו צריכים לדעת את הרקע של הדברים כיצד, איך, ומתי, מתרחש בכלל כל הסיפור הזה.

באותו היום קוראים בבית יצחק שני דברים מאד דרמטיים

א: אברהם אבינו אבי המשפחה, אבי העם, מת

ב: עשיו יוצא לתרבות רעה.

הגמ' במסכת בבא בתרא (ט"ז ע"ב) מביאה בשם ר' יוחנן "חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום". מהעברות החמורות ביותר.

האם יש קשר בין שני המקרים הטרגיים האלו. אומרים חז"ל כן.

יודע העיתים ידע שעשיו באותו יום ייצא לתרבות רעה. וכדי "שאברהם לא יראה את בן בנו יוצא לתרבות רעה שאין זו שיבה טובה" מת בטרם זמנו בגיל 175 חמש שנים לפני שקצבו לו בהתחלה.

עשיו חוזר הביתה לאחר שעשה מה שעשה. ונפגש עם יעקב מסביב לסיר העדשים

מספר המדרש על דו שיח הראשוני שמתנהל בין שני האחים -

"א"ל עשיו ליעקב מה טיבו של נזיד זה ?

פרשת תולדות

א"ל שמת אותו זקן.

אמר : באותו זקן פגע מידת הדין

א"ל: הין.

אמר: אם כן לא מתן שכר, ולא תחיית המתים".

עומדים פה שני אישים שכל אחד מהם מסמל אסכולת עולם שונה זה מזה. יעקב אומר לעשיו הבט בעדשים הבט בצורה שלהם כך העולם עגול היום פה מחר שם. ומלמד אותו את עקרי היהדות "הכן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לעולם הבא". בוודאי שיעקב לא בשל בעצמו את נזיד העדשים אלא הוא רוקח לעשיו את כל משנת היהדות כולה. דרך סיפור העדשים.

ואילו עשיו טוען למולו. "לא מתן שכר, ולא תחיית המתים"

"הלעיטני נא מן האדום האדום הזה" אל תלעיטני מן צורתו העגולה של העדש. זה לא מעניין אותי. הלעיטני מצבעו ולא מצורתו. כי אין אני מאמין במה שאתה מאמין.

ואומרת התורה מיד "על כן קראה שמו אדום" היום עשיו מסמל את משנתו אנחנו איננו מאמינים בצורת העיגול אלא בדברים האחרים.

וכאן ברגעים אלו מתחיל יעקב לדרוש את הבכורה. וזה למה ?

מה עושה כאן ברגעים דרמטיים אלו. הבקשה לקחת מעשיו את הבכורה ?

אומר רש"י "לפי שהעבודה בבכורות. אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה"

יעקב רואה את עשיו יוצא לתרבות רעה וכופר בעיקר. דבר אחד מעניין אותו באותם רגעים שהרשע הזה לא יסתובב בבית המקדש. הוא מבקש ממנו תביא לי את זכויות הבכורה אל תכנס לנו לבית המקדש. ובמילים אחרות "אל תהרוס לנו את היהדות מבפנים". אתה פה אנחנו שם. וכמאמר אברהם ללוט "הפרד

נא מעלי, אם השמאל ואימנה. ואם הימין ואשמאילה"

ועשיו מסכים ומוכר את הבכורה.

וכשמוכר את הבכורה הוא מוסיף משפט אחד ואומר -

"הנה אנוכי הולך למות. ולמה זה לי בכורה" אני הולך למות מה יהיה אח"כ זה ממש לא משנה. במתתי ע"פ השקפת עולמי הכל נגמר שהרי אין תחיית המתים וא"כ "למה לי זה בכורה".

"ויבז עשיו את הבכורה" לעשיו כל העסקה הזו היה חוכא ואיטלולא. כל העניינים הרוחניים של יעקב היו בעיניו כמתעתע. מה לי ולבית המקדש. מה לי ולכל זה. ביזה את הכל.

כאשר יצחק "מברך" את עשיו הוא אומר לו "ועל חרבך תחיה". מה ברכה זו לעשיו?

הוא בעצם מברך אותנו יותר מאשר את עשיו. גם כאשר קולו של יעקב לא יהיה בשיאו ובמיטבו. ועשיו יצטרך לקחת את מקל החובלים ולהכות את עם ישראל. מבקש יעקב הכה אותם בחרב הכה אותם בשפה המוכרת לך ב"ידי עשיו" ואל תהכה אותם מבפנים. "אל תהרוס את היהדות מבפנים".

ולסיום. האם לעסקה הזו יש תוקף. האם היא קבלה את כל האישורים הנדרשים.

נסגור לרגע קט את ספר בראשית ונפתח את ספר שמות.

כאשר משה רבינו הולך בפעם הראשונה אל פרעה אומר לו ה'

"ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל" (שמות ד' כב)

אומר רש"י במקום: "כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו".

כאן לאחר 275 שנה שעוברים ארבעה דורות הקב"ה חותם ונותן את האישור האחרון לעסקה.

פרשת תולדות

הייתכן. כל כך הרבה שנים ורק היום יכולים לזכות בני יעקב בתואר "בני בכורי ישראל"
אמר הרב משה צבי נריה זצ"ל
לזרוק את הבכורה זה קל. לרכוש אותה זה מאד קשה.

ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה (כה,לד)

על הממירים בכורתם בנזיד עדשים

ספר החפץ חיים: כשלמדתי באישישוק, היה שם שוטה אחד שהיו הכל מתקלסים בו על פתאותו. פעם התקים יריד בעיר הסמוכה. נהרו לשם כל הסוחרים בעגלותיהם, לקנות סחורות מבקשות בחצי המחיר ולהביאן כדי להרויח בהן כל השנה כלה. גם השוטה שם פעמיו לעיר הגדולה, רגלי הלך, והכל תהו מה מסחרו ומה יביא משם. כעבר כמה ימים חזר, נעליו בלויות וחיוך רחב על שפתיו. ידיו, כמובן, ריקות היו.

"מה סחרת ביריד?" שאלוהו.

אורו עיניו ואמר: "ראיתי שם סוחרים כה רבים! לקחתי קמצוץ טבק מזה וקמצוץ מזה, והטבק משבח כל כך..."

מובן שהכל לעגו לטפשותו שהתגלתה כאן פעם נוספת. לעשות את כל הדרך הארכה כדי להרויח קמצוץ טבק, ואת כל הדרך חזרה, כשאינו מביא אתו מאומה.

מעשה שהיה הוא, אך מעורר הרהורים כה נוגים: הנשמה יורדת ממרום, משרשה שבעולם הבריאה, עוברת דרך ארכה העוברת בעולם המלאכים ובעולם הגלגלים עד עולמנו זה, עולם העשיה, בו מתקים היריד הגדול. בו אפשר לסגל כה הרבה תורה ומצוות. ולא אחת חוזרת היא בידיים ריקות. עושה שוב את כל הדרך חזרה, וכשנשאלת מה הביאה אתה, מספרת היא על שאיפות טבק, על ארוחה כאן ותענוג שם...

ועלבונה רב יותר מעלבון אותו שוטה. שהרי לשוטה ההוא לא היו מעות לסחר בהן ומה יכול היה להביא מן היריד. אבל הנשמה, הן יכולה להיות בעלת הון עצום, לשוב עם עגלות טעונות כל טוב, עשר רב לעולם הנצח, וכעשו בשעתו, ממירה היא בכורה בנזיד עדשים. (מים חיים)

ואמר החפץ חיים: שנינו שהעולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, ויש לאדם להתקין עצמו בפרוזדור כדי שיכנס לטרקלין (אבות ד-טז).

משל למה הדבר דומה, לחיל וקצין שהצטינו במלחמה למען המלך. בקש לגמל להם טובה, ואמר: "הקצו להם יום בו יסירו בארמון המלך ויטלו משם דבר אחד לפי בחירתם. אבל", הוסיף, "הכניסום מן המטבח..."

הקצין, שהיה בר דעת, התענין למבנה הארמון ואגפיו השונים. היכן טרקלין המלוכה והיכן חדר האוצרות, היכן שכיות החמדה והיכן אוצרות האמנות. החיל, לעמיתו, אדם פשוט היה. משנכנסו השנים למטבח, פקח החיל עינים תמהות. מעודו לא ראה אנשים רבים כל כך טורחים על מעדנים רבים כל כך. שלח ידו וטעם מזה ומזה, לקק ונגס, סעד ובלס, ובערבו של יום בקש שיארזו לו מגש... הקצין, לעמיתו, חצה את המטבח במהירות בלא להעיף מבט. עבר במסדרון וסקר את הטרקלין, התפעל משכיות החמדה ומאוצרות האמנות, ובערבו של יום שהה בחדר האוצרות ובחר יהלום שיבטיח את עשרו לדורות... והנמשל, מובן.

פרשת תולדות

יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי (כז, מא)

לכאורה לשון אבל הוא תמוה שהיה לפסוק לכתוב ימי פטירת אבי שאז יוכל עשיו להרוג את יעקב?

ותירץ בעל הכלי יקר כי כל זמן שיעקב היה עוסק בלימודו היה עשיו שיש מלאך ששומר ומגן עליו שלא יוכלו להזיקו, אך מרגע שיקרבו ימי אבל יצחק הרי יעקב יהיה אבל שכידוע אסור בלימוד התורה וממילא יוכל להורגו.

ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל... ותלבש את יעקב בנה הקטן (כז, טו)

יעקב ועשו תאומים היו. מדוע אפוא הכתוב קורא לעשו 'הבן הגדול', וליעקב 'הבן הקטן'? על שאלה זו מצאנו תשובה נפלאה של הרבי מזוהל זצ"ל, תשובה מאלפת ומעודדת, והוא הסבירה במשל.

ילד ראה שהוריו מדאגים. מה קרה? סבא נפל ונחבל. ביום השני החמיר מצבו של הסב וכחותיו עזבוהו. ביום השלישי עלה חמו, והרופא אף הוא היה מדאג. ביום הרביעי חדל הסב לדבר, ובבית שררה אווירת נכאים קודרת.

לפתע החל הנכד לבכות בכי תמרורים, שהדהד שבעתים בדממה העצובה. חרדו אליו כלם ושאלו: "מה קרה, מדוע תבכה?"

"איך לא אבכה", קרא הילד, "ואני חושש לחייו של אחי הקטן. גם הוא נופל כשהוא מתחיל ללכת. גם הוא חולה ויש לו חם, וגם הוא אינו מדבר..."

"צחקו הכל ומהרו להרגיעו: "לא, בכך אין כלום. ילד קטן נופל בלכתו עד שהוא גדל ולומד לצעד. ואם חולה במחלת ילדות, יבריא ויתחסן. ואם אינו מדבר, אל דאגה, עוד ילמד להגות מלים".

זה ההבדל בין הגוי - עשו - 'הבן הגדול' לבין היהודי, יעקב, 'הבן הקטן'.

עשו הוא בגדר "גדול", שאם נכרים בו סימני מחלה, השחתת מדות ועוות מעשים, אין כל תקוה שירפא מהם, וידרדרוהו עד לאבדנו. אבל יעקב, משול הוא לבן הקטן, שגם אם יש בו חסרונות, גם אם יש בו עוונות, הוא יגדל וירפא מהם, יתבגר ויתחסן, ישוב בתשובה ויטיב את דרכו. יתקרב אל בוראו ויחסה בצלו.

קורא יצחק אבינו לבנו לעשו, ומבקש ממנו להשחז את סכינו כדרישת ההלכה, "חדד סכינך ושחט יפה שלא תאכילני נבלה", "וצודה לי מן ההפקר, ולא מן הגזל". אזהרה אחר אזהרה. ועשו שומע, והולך "לצוד ציד להביא". כתב רש"י, מהו "להביא"? שאם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל. ורבותינו אמרו, שהיה בדעתו של אותו רשע שאם לא יזדמן לפניו צבי, יביא לאביו בשר כלב. יאכיל את אביו הצדיק בשר פגלים. וכך עשה לבסוף: "מצא כלב אחד, והרגו, והכין ממנו תבשיל" (תרגום יונתן כז-לא).

שמו שמים, תצלינה האזנים. אבל "אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים" (חלין ה:), ויצחק אוכל מסעודתו הכשרה למהדרין של יעקב אבינו.

רבותינו בעלי התוספות ז"ל (כותבים (גיטין ז.), שכלל זה, שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים, אמור במיוחד לענין מאכלות אסורים. ומדוע? משום שכשלוך בהם הוא גנאי מיחד. משום שמאכל אסור הוא טמא ומשקץ, מטמם את הנשמה, מאוס ודחוי. ובגליון תוספות הרא"ש (חלין ה:) הסמיכו לכך את הכתוב

פרשת תולדות

"לא יאנה לצדיק כל און" (משלי יב-כא), 'כל און' בגימטריה 'אכל טמא'.

אבותינו ואמותינו הקפידו כל כך על טהרת השלחן, על כשרות מהדרת. כל רב בישראל יכול היה לאכל על שלחנם בלי פקפוק, בלי חשש. מי העלה כלל בדעתו אפשרות של אכילת נבלות וטרפות, חלילה, שלא לדבר על בשר חזיר, אוי לאזנים שכך שומעות, לעינים שכך רואות.

אבל יש יהודים טובים, נפלאים, שומרי תורה ומצוות, המקפידים על כשרות, ולא יעלה בדעתם להתגאל בבשר פגלים, חלילה. אך מוכנים הם 'לקנות מנה' בדוכן שמתנוסס מעליו שלט "כשר"; מוכנים לקנות במכלת מוצר שכתוב עליו "כשר"; להכנס למסעדה כזו, בלי לשאל 'מי ערב כאן לכשרות'.? הרי את כספי לא הייתי מפקיד בידיו, ואת נשמתי אפקיד?! ואם מציד הוא בכתב הכשר כל שהוא, האם זה הכשר אמין, האם יש לגוף המכשיר די פקחים להשגיח השגחה מהימנה, האם המשגיחים עושים מלאכתם באמונה?

פעם דברו בתקשרת על מכת העלמות מסתורית של כלבים בכרכים הגדולים. שאלו בעלת כלב שנעלם להרגשתה. "מה אמר לכם", ענתה, "כשאני עוברת ליד חנות לממכר שוארמה, אני שואלת את עצמי אם אין זה בשר הכלב שלי"... מזעזע, אין כל ספק, אך מעורר מחשבה.

מטל השמים (כז,כח)

'טל השמים' מול 'משמני הארץ' מה קודם?

לברור מהות הברכות של יצחק לשני בניו יעקב ועשיו. ומה ההשלכות לגבינו לימינו אלה.

יצחק אבינו בהיותו כבן מאה ועשרים עלה במחשבתו ליתן ברכה שתחול על שני בניו, ושביחד שניהם יקימו אומה שתקרא בשם ה'.

זאת אומה שטמונה & בה כבר & ברכת אברהם הברכה השמימית הרוחנית, אך כעת יש את הצורך ליתן לאומה הזאת ההולכת להתפתח & את הברכה הארצית הברכה הגשמית. יצחק כנראה הבין שאצל יעקב יש כבר את הברכה הרוחנית, הוא, יעקב בטבעו מתאים לה הרי הלוא הוא כבר משחר ילדותו & 'איש תם יושב אהלים' ברור לו ליצחק שברכת אברהם הרוחנית תעבור באופן טבעי ליעקב, אך בצד הגשמי של הקמת אומה צריך מישהו ששייך מנטאלית לעולם הזה.

את מי משניהם יבחר יצחק לתפקיד הזה, ברור ליצחק שעשיו הכי מתאים למה? כי & הנה הלוא יש לי בן יודע ציד איש שדה הוא הלוא הכי מתאים לכך לנחול ברכת העולם הזה ביותר.

מתוך מחשבה עמוקה וגבוהה זו החליט יצחק לברך את עשיו. ולא נבוא ונאמר שיצחק עיוור היה ובכלל לא הכיר באמת את תכונות בניו, או חל בו שיבוש במחשבתו חלילה מפאת גילו וזקנותו, נראה שאל לנו לומר זאת, אלא נאמין שידע הוא גם ידע מי הם בניו ידע את אשר נפשותם פנימה אך בכל זאת, זוהי & הייתה החלטתו לברך את עשיו בנו הגדול בדווקא.

אלא מאי? רבקה חשבה אחרת כי אמרה אם עשיו יקבל את הברכה הגשמית ויהיה בידו כל העושר הגשמי וזאת כדי לכלכל את יעקב האיש הרוחני כדוגמת יששכר וזבולון, וביחד להקים אומה אחת משני הבנים ביחד, חיבור כזה לא שייך, למה? כי הוא ברשעתו יגרוף את כל הממון והרווחים לכיסו ולא ייהנה את יעקב איש הרוח, מכל הרווחים הללו, באומרו לעצמו בשביל מה איש כזה רוחני צריך בכלל שיהיה לו את העניין

פרשת תולדות

הגשמי, וברמאות, 'יגרוף' הוא את כל ההון הזה לכיסו.

וידעה רבקה שיעשה עשיו את כל המאמצים למנוע ממנו ליהנות מן הרווחים.

אכן מתוך חשש & זה אמרה רבקה בליבה יעקב חייב ליקח את הברכה הזו את ברכה העולם הזה שמתכוון כעת יצחק לתת לעשיו, ובלי להתייעץ עם יצחק קמה ועשתה מה שעשתה והאיצה ביעקב לקום ולפעול כאן ועכשיו.

יעקב היה אם כן חייב היה להיות מחופש לעשיו כי כדי לקבל את ברכות העולם הזה. לבוש היה בבגדי עשיו החמודות לבוש היה על צווארו עורות השעיר וכל זה שיצחק יחוש כאילו עשיו עומד אצלו. צריך היה יעקב כדי לקבל הברכות הללו להיות שייך פיזית לעולם הזה אם כן לבוש היה בבגדי העולם הזה, ושיהיה לו גם כלפי חוץ ידיים של העולם הזה ידיים שעירות, אך את קולו את העניין הפנימי הרוחני לא שינה אל & נשאר קולו קול יעקב.

הבה נביט ונעיין בפסוקים בהם מופיעה הברכה ליעקב המחופש וכן בברכה לעשיו האמיתי.

ליעקב המחופש-"וייתן לך האלוהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש"
ולעשיו המרוגז "הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל".

הנה לכאורה קיבלו הם את אותו דבר טל השמים ומשמני הארץ מה ההבדל?

אלא ההבדל הוא מה קודם. שהרי טל השמים הכוונה היא דברים רוחניים ומשמני ארץ דברים גשמיים. אז יוצא שיעקב מקבל הברכה שתמיד יהיה עסוק ראשו ורבו בעניין הרוחני וממילא ודרך אגב גם ברכה כלכלית,

לעומת עשיו שקיבל בתחילה ברכה ברווחה כלכלית ורק על גבי זה ברכה רוחנית .

יוצא מכך, שהרי רואים אנו יהודים צדיקים שבמהלך הדורות לא עזבו אמונתם והדבקות בבוראם. ובכל מצב בו הם היו בראש ובראשונה מה שהיה חשוב להם זה הקדושה והדבקות לא קשר למצב כלכלי.

עשיו שמסמל את אומות העולם הנאורות מה שחשוב אצלם הוא הצד האסטטי והרווחה הכלכלית, ורק על גבי זה מתוך הנוחות הפיזית יש וניתן להם רצון ויכולת לעסוק קצת במחשבות רוחניות, אך לא תמצא גוי מאומות העולם בכל הגלובוס, ושמצבו הכלכלי ירוד וחי בתת תזונה ורווי האיזור בחוליים ומחיתם היא לחם ומים וממש חסרים הם & כל כח של קניה כלכלי, שיהיה עוסק הוא במחשבתו בדברים רוחניים?

וזה מחזק את העובדה שיצחק אכן ידע בתחילה שאכן יעקב עומד לפניו, אומנם מחופש אך אם זה יעקב, אומר יצחק בליבו, בטוחני שהדברים הרוחניים הם שיעמדו בראש מעייניו ורק על גבי זה יתברכו כליו בדברים הגשמיים. וגם קצת יש רמז לכך שכאשר יעקב חוזר מחרן נאמר ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. בית קבע לצד הרוחני ליעקב ברוחני וסוכה למקנה שכן סוכה היא בית זמני ועראי כמו כל עניין העולם הזה הוא & עראי דהיינו בנב סוכה לקניינים החומריים...

המסר לגבינו:

נברך את ילדינו בראש ובראשונה בברכה ברוחנית בגדלות מוחין ובהתעסקות ב "טל השמים", ורק על

פרשת תולדות

גבי זה ייתן ה' ברכה להם בנכסיהם ועיסוקם יהא קרוב לעיר בבחינת "משמני ארץ יהיה מושבך".

מה מסתתר מאחרי הייסורים? למה הם באים? (כז,מ)

מה מסתתר מאחרי הייסורים?

למה הם באים?

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל אֲבִי... בְּרַכְבִּי גַם אֲנִי אֲבִי... וַיַּעַן יִצְחָק אֲבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו: הִנֵּה מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבְּךָ... וְעַל חֶרֶבְךָ תִּתִּי, וְאֶת אֲחִיךָ תַּעֲבֹד, וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרִקְתָּ עָלָיו מֵעַל צֹאנְךָ (כ"ז ל"ח - מ').

רבים וטובים ומתוקים וחמודים טרודים ועסוקים בשאלה מאוד רגישה וסבוכה, ואינם יודעים שהתשובה לשאלתם מאוד פשוטה. מה כוונת המשורר החזן והפייטן? על מה הרעש והקצף וכל הבלגן?

כל יהודי עם ראש בריא ושכל טרי - מאמין בכל ליבו בתורת משה, ואינו מפקפק בה כלל. אלא שלפעמים יצר הרע מעורר לאדם כל מיני קושיות וספקות, ובאמצעותם הוא חפץ לכבוש את האדם ולהדיחו מדרך המלך. אחת הקושיות שהיצר מנסה להפיל בהם את היהודי המאמין, זו הקושיה הבאה:

התורה וספרות חז"ל מלאים במשפטים כבירים אשר מתארים את רחמי ה' המרובים, ולמען הבלטת העניין נציין מספר דוגמאות לכך:

אל רחום וחנון (שמות ל"ד ו') טוב ה' לכל (תהילים קמ"ה ט') רחמיו על כל מעשיו (שם) ברוך מרחם על הבריות (מתוך "ברוך שאמר") הוא מטיב לנו (מתוך "ברכת המזון").

כמובן שהאדם היהודי מאמין בדברים אלו בכל ליבו, ואין לו ספק שה' טוב לכל - ושרחמיו על כל מעשיו. אלא שיצר הרע בא לאדם ולוחש לו באוזן:

מושיקו, אתה בטוח שה' טוב לכל? אז למה הנדבן והבעל חסד הגדול מהבניין ממול נהיה עני? מדוע פלוני מעוכב שידוכין כבר עשרות שנים? כיצד יתכן שאישה נפטרת בגיל צעיר? האין זה סותר את היסוד של "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו"? האם השאלות הללו לא מתנגשים עם המשפט "ברוך מרחם על הבריות"?

מושיקו שומע את קושיית היצר ולא יודע את התשובה עליה, ומצבו הרוחני מתערער ומתדרדר ומתקרר. מי יכול לעזור למושיקו לצאת מהסבך הזה? מהי התשובה לקושיית יצר הרע הנ"ל?

את סגנון השאלה הזו, אנו רואים גם בפרשת השבוע: היכן?

יצחק אבינו מבקש מעשיו בנו לעשות לו מטעמים. רבקה שומעת ברוח הקודש את הבקשה (תרגום יונתן כ"ז ה') ומבקשת מיעקב להכין ליצחק מטעמים ולהקדים את עשיו, ולזכות בברכות. יעקב עושה כדברי אימו ומקבל את הברכות ויוצא מהבית, ומי נכנס אחריו? עשיו.

עשיו מגיש לאביו את האוכל שהכין - שהיה בעצם בשר של כלב על האש (תרגום יונתן כ"ז ל"א), ולפתע נודע לו שיעקב הקדים אותו ונטל את הברכות. עשיו צועק ובוכה שלושה בכיות (מדרש פליאה כ"ז ל"ח) ומזיל מעיניו שלושה דמעות (מדרש תהלים פ'), ומתחנן ליצחק אביו שיארגן גם לו איזו ברכה.

ואיזו ברכה מברך יצחק את עשיו... ? על חֶרֶבְךָ תִּתִּי, וְאֶת אֲחִיךָ תַּעֲבֹד, וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרִקְתָּ עָלָיו מֵעַל צֹאנְךָ.

באמצעות הברכה הזו נתן יצחק לעשיו את הכלי של "על חֶרֶבְךָ תִּתִּי" ואת הכלי של "וְאֶת אֲחִיךָ תַּעֲבֹד", ומאותו רגע - כל פעם שיעקב וזרעו מתרפים מלימוד התורה ופורקים מעליהם את עול המצוות, יש רשות לעשיו להכות ולרצוח ולרדות בעם ישראל, ולהקזיז את דמם כמים ללא רחמים.

והשאלה נשאלת: יצחק אבינו! כיצד הנך נותן לעשיו ברכה שתגרום בעתיד לצער ויגון לזרעו של יעקב? איה רחמך על יעקב?

ואם יבוא אדם ויטען שזה מחמת שיצחק כעס על יעקב שלכאורה נהג שלא כשורה - ונטל הברכות שלא

פרשת תולדות

כדין, יידע אדם זה שהוא טועה בחשיבתו! מדוע?

חז"ל האריכו לבאר לנו שיעקב פעל כשורה ונטל את הברכות על פי דין - ומשמים הסכימו עימו בכל המהלך שעשה. שהרי הברכות נועדו לבכור, ויעקב הרי קנה את הבכורה. אפילו המלאכים סייעו ליעקב והביאו לו יין מגן עדן (תרגום יונתן כ"ז כ"ה), כמו כן ריח גן עדן בא עימו כשנכנס לאביו (רש"י כ"ז כ"ז), בנוסף לזה בורא עולם עשה שמבגדי יעקב ינדוף ריח נעים של קטורת (תרגום יונתן כ"ז כ"ז), וכל זה מלמדנו שמשמים הסכימו עם יעקב בכל המהלך, ואפילו עזרו לו להצליח לקבל את הברכות.

כאן המקור לציין שגם מה שיעקב אמר "אנוכי עשיו בכורך", לפי האמת זה ממש כך - ואין בדבריו שום שקר. מדוע?

מבואר בספרים הקדושים שיעקב כבש את מקומו של עשיו בעולם העליון והפך להיות בחינת "עשיו" ואכמ"ל (אוצ"ח שער הארות זו"ן פרק ב), וממילא יעקב הוא עשיו - והוא גם הבכור שהרי קנה את הבכורה.

ואת כל זה ידע גם יצחק - ולכן הוא לא כעס על יעקב, וגם לאחר שנודע לו שיעקב בא במרמה [בתחבולה] ונטל את הברכות, הוא לא חזר בו מהברכות - אלא אמר עליו "גַם בְּרוּךְ יְהִי" (רש"י כ"ז ל"ג). לא רק זה, אלא גם בסוף הפרשה אנו מגלים שיצחק אוהב את יעקב והוא בירכו שוב פעם (כ"ח ד'). כעת השאלה מתעצמת: אם יצחק באמת לא כועס על יעקב, מדוע הוא מברך את עשיו בברכה שהיא קללה ליעקב - ונותן לעשיו כוחות להכות ולרצוח ביעקב וזרעו אם יסורו מדרך ה'? איה רחמי יצחק על בנו יעקב?

התשובה לשאלה זו פשוטה מאוד, והיא בעצם גם התשובה לקושייתו של מושיקו "איה רחמי ה' על בניו". אך בטרם נענה את התשובה, נבהיר ונצהיר:

על "רגש" אין תירוצים, ומי שמקפיא את השכל ומפעיל רגש - אי אפשר לענות לו, משום שהרגש אוטם אותו מלבחון את הדברים בשכל קר וישר.

אך מי שמחפש את האמת ומקפיא את הרגש ובוחן את הדברים עם "שכל בריא", רואה כאן מהלך פשוט והגון וראוי, וכדלהלן:

מעשה באדם שהיה לו בן יחיד. האב אהב את בנו אהבת נפש והרעיף עליו חום ואהבה עד אין קץ, וכמו כל אבא הגון - עוד מקטנות חניך האב את בנו לבטיחות וזהירות. לא לשחק באש, לא לגעת בחשמל, לא לרדת לכביש...

יום אחד עובר האבא ברחוב, והנה הוא רואה את בנו יחידו עומד במרכז הכביש, ולעברו דוהרת משאית. בשנייה האחרונה הצליח האב להושיט את ידו ולתפוס בעורף בנו ולמשוך אותו אל המדרכה, ולהצילו. אלא שכתוצאה מאותה משיכה נחבט הנער במדרכה, אפו זב דם, והוא הוזקק לטיפול רפואי.

הילד הקטן נלקח לבית החולים וקיבל את הטיפול הנחוץ, ותוך כדי שהוא שוכב במיטה עלו בראשו קושיות עצומות על אביו - וכעס גדול פקד אותו: כיצד יתכן שאבא שלי הפריע לי להנות ולטייל בכביש כלבבי? מדוע הוא משך אותי בכוח והפיל אותי על המדרכה ופצע אותי? איה רחמיו הרבים עלי?

בעוד הילד שוכב על המיטה בבית החולים ומהרהר בקושיות אלו, הגיעו בני המשפחה לבקרו. ולפתע קורה הלוא יאומן!!! האמא, הסבתא, הדודים, כולם ניגשים לאביו ומשבחים אותו על רחמיו הרבים, ועל

פרשת תולדות

מסירותו העזה לבנו.

הילד הקט לא יכל לסבול את הצביעות הזו, והוא שאל את הסובבים בקול רעש גדול: לאיש הזה אתם קוראים אבא טוב ורחמן? הרי הוא התאכזר עלי והפיל אותי ופצע את אפי והוציא לי דם, והביא עלי סבל רב. האין זה מעיד שהוא לא אדם רחמן ולא איש חסד? האם מצבי כעת והפציעה שלי אינם מראים שאבי שונא אותי עד מאוד?

חייכו הסובבים איש לרעהו והבינו שהילד הקטן לא קורה נכון את המפה, והם החלו להסביר לו את הנתונים בצורה שיוכל להבין ולעכל:

דע לך ילדון מתוק שרכב הפוגע באדם, עלול לגרום לו לאסון גדול - ואף לגדוע את חייו. משום כך אביך שאוהב אותך וחפץ בטובתך, ציווה עליך מקטנות ללכת רק במדרכה - ולא לרדת לכביש. אלא שאתה לא התעניינת בציוויו וירדת לכביש ומולך הגיע משאית, וכפסע היה בינך ובין המוות.

אך נס ארע לך שאביך ראה את המצב הזה בדקה האפס, ופעל להצלתך. אלא שמחמת שהזמן היה קצר והסכנה הייתה עזה, לא היה לאביך שהות להושיט יד עדינה ולהעלות אותך למדרכה לאט וּבְרָפוּת, והוא נאלץ להזדרז ולמשוך אותך בגסות לכיוון המדרכה.

ילד חמוד, בא נסכם את הדברים: א) ירדת לכביש והכנסת את עצמך לסכנה ואביך נאלץ לבצע בך \"תוכנית חילוץ\", ואתה האשם היחיד בכל העניין. שהרי אם היית שומע למצוות אביך ולא יורד לכביש, היית ניצל מכל המערבולת הזו. ב) פעולת ההצלה של אביך מעידה שהוא אוהב אותך אהבת נפש, וחפץ הוא בטובתך עד מאוד. ג) דע לך שכל הצער שנגרם לך והחבלה שנחבלת, ציערו את אביך לא פחות ממה שציערו אותך.

הסיפור הזה הוא התשובה לשאלות שהזכרנו מקודם, בבחינת משל ונמשל:

האבא - הוא בורא עולם * הילד היחיד - זה עם ישראל * האבא ציווה את בנו שלא ללכת בכביש ולא ליגע בחשמל וכו' - בורא עולם ציווה אותנו כל מיני מצוות * הילד ירד לכביש והייתה סכנה לחייו - האדם עשה עבירה והייתה סכנה לחייו הרוחניים * האבא משך את הילד למדרכה בכוח ובגסות - הבורא מושך את האדם לתשובה על ידי ייסורים * האבא אהב את הילד גם בזמן שסבל התייסר - הבורא אוהב אותנו גם בזמן שמעניש אותנו * כאב לאבא שהילד סובל - גם לה' כאב שיהודי נענש (כמבואר במדרש בשמות רבה ב' ה').

כעת הכל מובן...

באמת ה' טוב לכל... רחמיו על כל מעשיו... הוא מטיב לנו... לעולם חסדו... ובעצם כל המכות שאנו מקבלים ממנו - אינם מכות של התעללות - אלא מכות של רחמים אשר נועדו להציל אותנו "מתאוונה רוחנית וריסוק נצחי", ומטרתם לגרום לנו לשוב חזרה לדרך המלך, דרך התורה והמצוות, בכדי שלא נאבד בעולם הנצח.

אלא מה, לא תמיד יש לנו את המשקפיים הנכונות לראות זאת, ובמקום להגיד לה' תודה על כל מכה - שהרי זו מכה בונה ומצילה, תחת זאת הוא מתפלא ושואל \"איה רחמי הבורא\". אך מי שיתבונן נכון יצליח להבין שהייסורים הם לטובתו ולמענו.

החשבון הזה מעוגן בתורה בצורה מפרשת. היכן? דוד מלכנו אומר בספר תהילותיו: שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֶנְתְּךָ הָמָּה יִבְחָמֵנִי (תהלים כ"ג ד.ו') והשאלה נשאלת: זה ש'מִשְׁעֶנְתְּךָ' מנחם את דוד, התמיכה והמשענת שהוא מקבל מהבורא, זה מובן. אך \"שְׁבִטְךָ\", המקל המכאיב והצרות והייסורים, הרי הם מכאיבים. וכיצד הם מנחמים?

דוד מלמדנו את מה שראינו כעת: הייסורים אינם התעללות חלילה, אלא הם \"איתותים\" מהבורא שנשתנה וניטיב דרכנו, והם נועדו להציל אותנו מאבדון נצחי. ואין ספק שאם ה' מאותת לנו והוא מעוניין בהצללתנו, הרי זה סימן מובהק שאנו יקרים וחשובים לו. הידיעה הכבירה הזו ניחמה את דוד בכל ייסוריו ותלאותיו שעבר בימי חייו, וממנה הוא שאב עידוד ואושר רב.

כעת גם מובן לנו שהברכה שיצחק ברך את עשיו ואיפשר לו לצער את יעקב \"בזמן שיעקב יסור מדרך התורה\", ברכה זו אינה התעללות ביעקב. אדרבה, ההפך הוא הנכון.

פרשת תולדות

משום שהברכה שיצחק ברח את עשיו היא בעצם ברכה מאוד גדולה ליעקב וזרעו. שהרי היא מועילה להם לשוב לתלם ולהינצל משמד רוחני ואסון בעולם הנצח, והאדם היהודי מרוויח מכך המון. הייסורים מכפרים לו על העבר - ומאותתים לו לשנות את ההווה העקום שלו, וגורמים לו שבעתיד - בעולם הבא - הוא יחיה לנצח מתוך עידון רוחני מושלם.

שורה תחתונה, הייסורים שאדם מקבל אינם בעיטה והתעללות בו - אל

וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה אָכֶם אֶל לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו (כח,ה)

פירש רש"י: איני יודע מה מלמדנו. (עיין אור החיים בפירוש הענין)

ויש לפרש דיצחק ורבקה חששו שהיה הקול ידוע ב' בנים לרבקה וב' בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן א"כ אם יבוא יעקב ללבן לא ירצה ליתן לו אשה באומרו הקטנה היא שלך ולא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה וצריך אתה להמתין עד אשר יבוא עשיו לכאן ויקח את הגדולה ואח"כ תיקח אתה את הקטנה ואם היה כן שימתין יעקב על ביאת עשיו הלא יהרגנו שם עשיו והרי כל כוונת יצחק ורבקה היה שיעקב יברח מפני עשיו לכן צוו יצחק ורבקה ליעקב שלא יאמר ללבן שרבקה אם עשיו ויעקב רק ההפך אם יעקב לפני עשיו והוא הבכור ולא עשיו וא"כ ייתן לו לבן מיד את הגדולה לאשה.

וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָקָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אֲבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם (לז,ב)

א. למה כתוב "ויבא" יוסף דבתם רעה, ולא "ויספר" יוסף?

ב. למה נאמר 'אל אביהם', וכי יעקב לא היה גם אביו של יוסף?

ג. למה ציינה התורה ש"הוא נער"?

בהלכות לשון הרע נפסק שכשאחד האחים מספר לאביו את מעללי אחיו, כדי שהאב יוכיחו, מחויב המספר למלא שלושה תנאים. יוסף הקפיד על מילוי כל שלושת התנאים:

א. אסור להגזים בסיפור הדברים, ועל זה נאמר "ויבא יוסף את דיבתם", הוא הביא הדברים כצורתם, ללא תוספת 'צבע'.

ב. על האח לאמר את הדברים לאביו ללא שום שנאה, התורה מספרת שיוסף הביא את דיבת האחים אל 'אביהם', ועשה זאת מאהבה לאחיו.

ג. להוכיח את האח תחילה. רק כשהוא בטוח שהאח לא ישמע לו, מותר לספר לאביו. כתוב ביוסף 'והוא נער', יוסף לא היה חשוב בעיני אחיו, ולכן הם לא שמעו לו.